Araştırma Makalesi

Tarihsel Özgünlüğü ve Oluşumu Açısından Türk-İş'in 2025 Aralık Asgari Ücret Tespit Süreci Boykotu

Onur Can TAŞTAN[1]

ORCID:0009-0006-8237-7590

DOI: 10.54752/ct.1992920

Öz: Türk-İş, bir yıl önceden duyurmuş olduğu asgari ücret sisteminde reform yapılması talebinin yerine getirilmemesi gerekçesiyle Aralık 2025'te yapılan asgari ücret tespit sürecini boykot etmiştir. Bu çalışma, söz konusu tutumun özgünlüğünü ve oluşumunu Türk-İş'in asgari ücret politikası tarihi açısından incelemektedir. Çalışma, asgari ücret tespitinin merkezi bir komisyon tarafından yapılmaya başlandığı 1969'dan bu yana alınan komisyon kararlarına, oy ve karşı oy gerekçelerine ve Türk-İş'in yayın ve basın açıklamalarına dayanmaktadır. Komisyon kararlarına muhalefet, oylamalara katılmama ve tespit sisteminde reform talebi konfederasyon açısından yeni değildir. 2024 Aralık-2025 Aralık dönemini özgün kılan husus, komisyona katılımın asgari ücret sisteminde reform yapılması koşuluna bağlanmasıdır. Bu tutumun oluşumu, 2016 sonrasında asgari ücret tespitinde yaşanan gelişmelere dayalı olarak incelenmiştir. 2025 Aralık boykotu, kamuoyuna duyurulan reform hedefi açısından bir sonuç üretememiştir. Bu durum, reform talebinin içeriğinin somutlaştırılmaması ve bu özgün hamlenin daha geniş sendikal güç kaynaklarını harekete geçiren bir stratejiyle desteklenmemesiyle bağlantılıdır.

Anahtar Kelimeler: Asgari Ücret, Türk-İş, Sendikacılık, Asgari Ücret Tespiti, Güç Kaynakları

[1] Dr. Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü. octastan@gmail.com , octastan@politics.ankara.edu.tr

TAŞTAN, O. C., (t.y.) "Tarihsel Özgünlüğü ve Oluşumu Açısından Türk-İş'in 2025 Aralık Asgari Ücret Tespit Süreci Boykotu ", Çalışma ve Toplum. https://izlik.org/JA98UK76SA

Bu makale, Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC-BY 4.0) şartları altında dağıtılan açık erişimli bir makaledir. Bu lisans, orijinal yazar ve kaynak belirtildiği sürece, herhangi bir ortamda sınırsız kullanım, dağıtım ve çoğaltmaya izin vermektedir. Bkz. https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/
Makale Geliş Tarihi: 12.07.2026-Makale Kabul Tarihi: 27.08.2026

Historical Distinctiveness and Emergence of Türk-İş's Boycott of the December 2025 Minimum Wage Setting Process

Abstract: Türk-İş boycotted the December 2025 minimum wage setting process, citing the government's failure to meet its demand — announced a year earlier — for a reform of the minimum wage setting system. This article examines the distinctiveness and emergence of this position within the history of Türk-İş's minimum wage policy. It draws on minimum wage commission decisions taken since 1969, when minimum wage setting began to be carried out by a central commission, on explanations of vote and dissenting opinions, and on the confederation's publications and press statements. Opposing commission decisions, not participating in voting, and demanding reform of the minimum wage setting system are not new for Türk-İş. What makes the December 2024 – December 2025 period distinctive is that participation in the commission was made conditional upon reform. The emergence of this position is traced to developments in minimum wage setting after 2016. The boycott did not achive the reform objective the confederation had publicly announced — an outcome connected to the lack of concrete content in the reform demand and to the absence of a strategy that could mobilize broader trade union power resources in support of this distinctive move.

Keywords: Minimum Wage, Türk-İş, Trade Unionism, Minimum Wage Setting, Power Resources

GİRİŞ

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (Türk-İş), 2026 yılında geçerli olacak asgari ücreti tespit eden Aralık 2025 Asgari Ücret Tespit Komisyonu (AÜTK) çalışmalarına katılmamış; karar devlet ve işveren temsilcilerinin katılımıyla alınmıştır. Türk-İş'in tespit sürecinin tamamını boykot etmesi dikkat çekici olmakla birlikte, bu tutumu asıl ayırt edici kılan, konfederasyonun AÜTK çalışmalarına katılımını asgari ücret sisteminde bir reform koşuluna bağlamış ve bir yıl önceden (25 Aralık 2024) duyurmuş olmasıdır. Türkiye'deki asgari ücret sisteminde 1969'dan beri işçi tarafını temsil eden Türk-İş'in 2024 Aralık-2025 Aralık dönemindeki tutumuna yönelik bu çalışma, söz konusu tutumun konfederasyonun asgari ücret politikası açısından ne ölçüde özgün olduğunu ve reform amaçlı bir boykot tutumunun nasıl oluştuğunu incelemekte; ardından gerçekleştirilen boykotu değerlendirmektedir.

Asgari ücret konusu, toplu pazarlık sistemlerinin aşınması ve süregelen sendikal kriz koşullarında endüstri ilişkileri alanında artan bir ilgi görmektedir. Türkiye'de de bu konu üzerine yapılan çalışmalar artmakta ve özellikle asgari ücretin genel ücret yapısındaki artan önemi tartışılmaktadır. Asgari ücret düzeyi ve genel ücret yapısındaki etkisine ek olarak tespit sisteminin sorunları da gündeme gelmektedir. Bu çalışma,

asgari ücret sorununu bir sendikal mücadele alanı olarak kavramakta ve Türk-İş'in tespit sisteminde reform çabasını güç kaynakları ve sendikal strateji çerçevesinde ele almaktadır.

Bu amaçla, Türk-İş'in asgari ücret politikası, AÜTK çalışmalarındaki repertuarı ve reform talebinin oluşumu açısından incelenmiştir. Çalışmada AÜTK'nun 1969 ve 2025 arasında aldığı kararlar, yayımlanan oy gerekçeleri ve karşı oy yazıları ile Türk-İş'in yayınları, basın açıklamaları ve güncel açıklamaların video kayıtları temel kaynak olarak kullanılmış ve ikincil literatür ve diğer kaynaklarla desteklenmiştir. Reform amaçlı bir boykot tutumunun gerek özgünlüğü gerekse oluşumu, ancak Türk-İş'in asgari ücret politikasının uzun dönemli seyri içinde ele alındığında kavranabileceğinden, inceleme tarihsel bir boyut taşımaktadır. Yapılan inceleme uzun erimli bir karşılaştırma yapmak amacını taşımamış, kurumsal yapısı büyük ölçüde süreklilik gösteren AÜTK çerçevesinde Türk-İş'in tutum değişimleri ve reform gündeminin oluşumunun izleği çıkarılmıştır.

Makalenin birinci bölümünde asgari ücret sorunu bir sendikal mücadele alanı olarak tartışılmaktadır. İkinci bölümde, önce Türkiye'deki asgari ücret tespit sisteminin süreklilik taşıyan temel özellikleri sunulmakta; ardından, Türk-İş'in asgari ücret politikası, komisyon çerçevesindeki eylem repertuarı ve sisteme ilişkin reform talebinin oluşumu açısından incelenmektedir. Üçüncü bölüm, boykot tutumunun 2016 sonrası oluşumunu bir alt dönemleme içinde incelemektedir. Bu dönemleme, Türk-İş'in komisyon kararlarına ilişkin tutumu, tespit sistemine yönelik eleştirileri ve diğer konfederasyonlarla ilişkilerindeki değişimlere dayanmaktadır. Dördüncü bölümde ise, Türk-İş'in bu çalışmaya konu olan boykot kararını alışı ve uygulayışının bağlamı betimlenmekte; güç kaynakları ve sendikal strateji sorunu açısından değerlendirilmektedir. Sonuç bölümünde ise çalışmanın sonuçlarına dayanılarak yeni araştırma gündemleri sunulmaktadır.

Bir Sendikal Mücadele Alanı Asgari Ücret

Türkiye'de asgari ücret üzerine yapılan güncel çalışmalarda öne çıkan başlıklardan ilki, kullanılan veri kaynakları ve metodolojik farklılıklar nedeniyle ulaşılan nicel sonuçlar farklı olmakla birlikte, yaşanmakta olan *asgari ücretlileşme* sürecidir. Asgari ücret, düşük ücretli kesimler üzerinde oldukça önemli bir iyileştirici etkiye sahiptir (Işık vd., 2020), ancak asgari ücret ve civarında ücret alanların toplam ücretli çalışanlar içindeki payı da artmaktadır (DİSK-AR, 2021: 21; DİSK-AR, 2025: 72; Duman ve Duman, 2022: 101; Kahveci ve Pelek, 2021: 102-103).

Asgari ücrete ilişkin tartışmalardaki bir diğer başlık da asgari ücretler ile seçim dönemleri arasındaki bağlantıyı vurgulayan çalışmalarında Kahveci ve Pelek'in (2021: 126) belirttiği üzere "asgari ücret düzeyinin belirlenmesinde net kuralların olmayışının, asgari ücreti siyasi rekabet üzerinden" nasıl politikleştirdiğidir. Çalışmanın 3. Bölümünde yeni bir dönemin başlangıç eşiği olarak belirtilen 2015 Aralık asgari ücret kararı, güncel çalışmalarda sıklıkla vurgulandığı üzere yalnızca yüksek bir ücret artışı sağlamasıyla değil aynı zamanda hem siyasi partiler arasındaki rekabetin hükümetin asgari ücret politikası üzerindeki etkisini göstermesi (Öçal ve Korkmaz, 2019) hem de bu siyasi etkinin açık niteliği nedeniyle önemlidir. Türkiye'nin yaşadığı siyasal

dönüşümün bir sonucu ve endüstri ilişkilerindeki otoriterleşmeye paralel olarak (Çelik, 2018), asgari ücretin siyasallaşma biçimi de değişmektedir.

Asgari ücretlileşme, Türkiye'de endüstri ilişkilerinin mevcut sorunları nedeniyle, asgari ücret tespitini önemli bir sendikal mücadele alanı kılmaktadır. Bu sorunlardan biri, düşük toplu pazarlık kapsamı nedeniyle, asgari ücretin işgücü piyasasındaki genel ücret yapısının oluşumunda etkide bulunan esas kurumsal düzenleme ve politika alanı haline gelişidir. Bu nedenle ve tespit sisteminde bir sendikal temsilin bulunup bulunmamasından bağımsız olarak, asgari ücret göz ardı edilemez bir sendikal mücadele alanıdır. Üstelik, Türkiye'de tespit sistemi işçilerin temsilini de içermektedir; dolayısıyla sendikal harekete kurumsal bir güç kaynağı sunarak bu alanın önemini artırmaktadır.

Yine sendikal hareketin güçsüzlüğünden kaynaklanan bir diğer boyut ise, Çelik'in (2022: 297) ifadesiyle "asgari ücret tuzağı"dır. Asgari ücret "son yıllarda genel ücret düzeyinin asgari ücret düzeyine yakınsamasına yol açan bir işlev" görmektedir. Türkiye'de toplu pazarlığın çok sınırlı olduğu özel sektörde ücret artışlarının asgari ücret altında kalması ve yüksek ücretli işçilerin yerine düşük ücretli işçilerin alınarak ortalama işçi ücretlerinin düşürülmesi gibi Türkiye'nin mevcut endüstri ilişkileri sisteminin yapısal özellikleri sonucunda "asgari ücret genel ücret düzeyini yükselten bir kaldıraç değil ücretleri asgari ücrete doğru sıkıştıran bir mengeneye dönüşmüş durumda"dır (Çelik, 2022: 300-303). Bu mengene, toplu sözleşmelerle kazanılan artışların asgari ücretteki artışın gerisinde kaldığı dönemlerde sendikalı işyerlerinde de işlemektedir.

Asgari ücrete ilişkin bu sorun alanları Türkiye ile sınırlı değildir; güncel uluslararası çalışmalarda da benzer sorunlara işaret edilmektedir. Sendikal kriz, toplu pazarlık mekanizmalarının gerilemesi ve çalışan yoksulluğunun yaygınlaşması sonucunda asgari ücret sistemleri önem kazanmaktadır (Picot, 2023: 235). Kimi Avrupa ülkelerinde hükümetlerin tespit sistemlerindeki rol ve kontrolünün arttığı belirtilmektedir (Cova, 2025). Toplu pazarlığın aşındığı ülkelerde, asgari ücretteki artışlar işgücü piyasasının geri kalanına yayılamamakta, ücretler en düşük düzeylerde sıkışmaktadır (Tassinari vd., 2024: 269-271). Sendikal hareketin genel bir güçlenmesine dönük bir dönüşüm eksikliğinde, asgari ücrette sağlanan artışların ücretlilerin geneline yayılma etkisi göstermesi mümkün olmamaktadır (Monteiro ve Branco, 2026: 20).

Bondy vd. (2024) ise gelişmiş çevre ülkelerde ücretlerin yükselmesini olanaklı kılan makro ekonomik konjonktür ve yapısal koşulların tek başına politika kaymasına yol açamayacağını vurgular. Hükümetler, farklı nedenlerle ve uygun konjonktürlerde ücretleri artıran politikalar uygulayabilir ancak bu politikalar, "emeğin pazarlık gücünü uzun vadeli olarak yeniden tesis edecek kurumlara daha derin bir şekilde kök salmadıkları sürece, siyasal ve ekonomik bağlamdaki değişiklikler sonucunda tersine dönebilir" (Bondy vd., 2024: 442). Asgari ücret konusu, bu çerçevede ele alındığında, belirlenen ücret düzeyine ek olarak belirlendiği kurumsal yapının dönüşümünü de içeren bir sendikal mücadele sorunu olarak kavranabilir.

Nitekim asgari ücret, Dingeldey vd.'nin (2021: 14) belirttikleri üzere, "belirli bir kurumsal yapı içine gömülü olan ve sendikaların, işverenlerin ve hükümetlerin güç ve stratejilerinden önemli ölçüde etkilenen karmaşık bir siyasal sürecin sonucudur." Buradan yola çıkılarak odaklanılabilecek sorun alanlarından ilki, asgari ücret tespitinin kurumsal özellikleri ya da tespit sisteminde sendikalara tanınan rol ile sendikaların toplu pazarlıktan kaynaklanan güç kaynakları arasındaki etkileşimdir. Fakat bu etkileşim sorunu, yalnızca yasal ve kurumsal düzenlemelerle sınırlı değildir; bu iki farklı alanın ortaya çıkardığı ücret düzeyleri arasındaki

ilişkiyi de içermektedir. Dingeldey vd. (2021), asgari ücret ile toplu iş sözleşmesiyle belirlenen ücretler arasındaki etkileşimi iki ölçüte göre tipleştirmektedir: (i) toplu iş sözleşmesi kapsama oranı ve (ii) yasal asgari ücretin medyan ücrete oranı. Bu etkileşim, farklı sendikal tutumların oluşumuna zemin hazırlar.

Asgari ücretlileşme ve Çelik'in mengene metaforuyla ifade ettiği durum, asgari ücret ile toplu iş sözleşmesi ücretleri arasındaki etkileşimin Türkiye'deki genel ücret yapısı üzerinde olumsuz işleyebildiğine işaret etmektedir. Bunun dikkate değer bir örneği sendikal örgütlenmenin görece güçlü olduğu metal sektöründe görülmektedir. Turan (2023), 2023 başında yürürlüğe giren yeni asgari ücretle birlikte, metal sektöründeki toplu iş sözleşmeli işyerlerinde 8 yıla kadar kıdemi olan işçilerin ücretlerinin (ikramiye ve sosyal yardımlar dışarıda bırakıldığında) asgari ücretle eşitlenmiş olduğunu göstermektedir. Türk-İş yöneticileri de gerek 2015 Aralık gerekse 2021 Aralık sonrası dönemde, asgari ücret artışları sonrasında işyerlerindeki ücret kademelerinin daralması sorununa çeşitli vesilelerle değinmişler; ancak bu sorunu çerçevelerken ağırlığı düşük sendikalaşma ve TİS kapsamı oranlarından çok vergi sisteminden kaynaklanan sorunlara vermişlerdir (Atalay, 2016a, 2016b; Kavlak, 2016; Türk-İş, 2022). Üstelik, TİS kapsama oranı ve asgari ücret ile toplu sözleşmeyle belirlenen ücret düzeyleri arasındaki etkileşimin sektörel (kamu-özel) olarak ve işkolları düzeyinde farklılaşabilmesi (Grimshaw vd., 2021: 273-274), aynı konfederasyona bağlı sendikalar için dahi farklı ihtiyaçlar, sorunlar ve fırsatlar yaratır.

Bununla bağlantılı ikinci sorun alanı ise sendikaların yapısal, örgütsel, düşünsel ve toplumsal güç kaynaklarının asgari ücretleri iyileştirmek ve genel olarak düşük ücretlilerin gelirlerini artırmak üzere bu kurumsal güç kaynağıyla nasıl etkileşime girdiği ve bunun farklı ülke örneklerinde hangi biçimleri aldığıdır (Grimshaw ve Johnson, 2024). Asgari ücretin genel ücret yapısı üzerindeki etkisinin ve toplu iş sözleşmesiyle belirlenen ücretlerle etkileşiminin Türkiye'de kazanmış olduğu güncel biçim, sendikal hareketin ve özellikle Türk-İş'in asgari ücret sorununda güç kaynaklarını nasıl bir stratejiyle harekete geçirdiği sorusunu önemli kılmaktadır. Türk-İş'in 2024 Aralık-2025 Aralık dönemindeki boykot tutumu her iki sorun alanıyla da yakından ilgilidir, fakat öne çıkan özelliği kurumsal reformu amaçlamış olmasıdır. Bu yanıyla bu çalışma, kurumsal reform talebiyle alınan bu özgün tutumu ve sonuçlarını ele almaktadır.

Türkiye'de Asgari Ücret Tespit Sistemi ve Türk-İş

Bu bölümde ilk olarak, Türk-İş'in 2024 Aralık'ta duyurup 2025 Aralık'ta uyguladığı AÜTK'na katılmama kararının konfederasyonun asgari ücret politikası açısından ne derece özgün olduğu sorusu ele alınmaktadır. Komisyona katılmama kararı asgari ücret tespit sistemine ilişkin bir reform talebine dayandırıldığı için, bu husus iki soru etrafında incelenmektedir. İlki, komisyona katılmamanın Türk-İş'in AÜTK çerçevesinde kullandığı muhalefet biçimlerindeki yeridir. İkincisi, asgari ücret tespit sisteminde reform talebinin Türk-İş'in asgari ücret politikasındaki yeridir. Bu bölümde gösterildiği üzere, 2024-2025 dönemini gerek Türk-İş gerekse Türkiye'deki asgari ücret sistemi açısından özgün kılan, bu iki unsurun bir araya gelmesi, yani komisyona katılımın sistemde reform yapılması koşuluna bağlanmasıdır.

Türkiye'de Asgari Ücret Tespit Sistemi

Türkiye'de asgari ücret, altmış yıla yakın bir süredir içinde işçi ve işveren temsilcilerinin de olduğu merkezi bir komisyon tarafından tespit edilmektedir. Bu tür komisyonlar, bir danışma organı mı yoksa karar organı mı olduklarına göre ayrışır ve danışma organı olarak işlev gören komisyonlar daha yaygındır (Picot, 2023: 242). Türkiye'de ise AÜTK, danışma değil, karar organıdır.

Bu tespit sistemi, 1967 tarihli 931 sayılı İş Kanunu'nun kabulü ve 1968 yılında Asgari Ücret Yönetmeliği'nin yayımlanmasının ardından ilk kez 1969 yılında uygulanmış ve böylece 1951'de başlamış olan mahalli komisyonlar aracılığıyla asgari ücret tespiti sistemi sona ermiştir (Nurcan Önder, 2024: 68). 1969'dan bu yana uygulanan sistemin önemli bir özelliği, AÜTK'nun yetkisi ve bileşimi açısından sahip olduğu sürekliliktir. İşçi, işveren ve devlet kesimlerini temsilen beşer üyeden oluşan bileşim başlangıçtan bu yana değişmemiştir. Komisyon görüşmelerinde tarafların tutum ve ittifaklarında önem taşıyan, toplantıların en az on üyenin katılımı ile yapılabilmesi ve oyların eşitliği durumunda (Bakanın belirlediği) başkanın bulunduğu tarafın çoğunluk sayılması kuralları da korunmuştur. Komisyonun bu bileşimi, işçi ve işveren temsilcilerinin uzlaşamadıkları durumlarda devlet temsilcilerinin tutumunu asgari ücretin temel belirleyicisi kılmıştır. Kararları kesin olan komisyonun bileşim, toplanma ve karar almaya ilişkin özelliklerindeki süreklilikler, Türk-İş'in asgari ücret politikasını, değişmeyen bir kurumsal yapı çerçevesinde incelemeye olanak sunar. Böylece tutum değişimleri, tarafların aynı yapı içindeki politika ve ittifak tercihleri ile bu yapıyı çerçeveleyen daha geniş dinamiklere atıfla izlenebilir.

1967 sonrasında kurulan asgari ücret rejiminin bir diğer önemli özelliği, komisyonda işçi ve işveren kesimlerinin temsilinin tekelci bir şekilde düzenlenmiş oluşudur. AÜTK'nda işveren kesiminin temsilciliğini en başından beri Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK), işçi kesiminin temsilciliğini Türk-İş yapmıştır. Asgari ücretin mahalli komisyonlarca tespit edildiği, ancak tespitin tek bir işkolu veya muhtelif işkollarında yapılabildiği 1951-1967 arasındaki asgari ücret rejimiyle 1967 sonrasındaki rejim arasında bu açıdan önemli bir farklılık bulunmaktadır. 1967 öncesinde, muhtelif işkollarında geçerli olmak üzere tespit yapılması durumunda mahalli komisyondaki sendika temsilcisinin "o yerdeki muhtelif işçi sendikaları idare heyetlerinin yapacakları müşterek bir toplantıda" seçileceği belirtilirken (Asgari Ücretlerin Tesbitine Müteallik Yönetmelik, 1951, m. 3), 1967'den sonra temsil yetkisini tekelci bir şekilde Türk-İş'e veren bir tespit sistemi kurulmuştur. Türk-İş'ten ayrılan sendikalarca kurulan DİSK'in kuruluşundan kısa bir süre sonra çıkan 931 sayılı İş Kanunu, on beş kişiden oluşan komisyonda işçi ve işveren temsilcilerini seçme yetkisini "bünyesinde en çok işçi ve işvereni temsil eden Ankara'daki en üst derecedeki işçi ve işveren teşekküllerin"e vermiştir (931 Sayılı İş Kanunu, 1967, m. 33). Kanunda adını anmaksızın Türk-İş'i işaret eden bu düzenlemeye DİSK tarafından derhal tepki gösterilmiştir. DİSK Gazetesi'nde yayınlandığı üzere, DİSK'in kurucu sendikalarından Lastik-İş'in Genel Sekreteri Kemal Ayav tarafından senatörlere yollanan bir mektupta bu düzenleme için "yurdumuzda belirli bir konfederasyonun tekelini sağlamak amacına hizmet etmektedir" denmiştir. Yasadaki "Ankara" vurgusu, "Maddeyi hazırlayanların, ayıp olmasaydı adını bile

yazacakları bu kuruluşun kim olduğu malumdur" ifadesiyle eleştirilmiştir ("Sendikaların asgari ücrette söz hakkı alınıyor…", 1967).[2]

DPT, Sosyal Sigortalar Kurumu, Milli Prodüktivite Merkezi gibi çeşitli kurum ve kuruluşlarda olduğu gibi AÜTK'nda da işçileri temsil imtiyazının Türk-İş'e verilmesi, Bianchi'ye göre (1984: 126) DİSK'in kurulmasından sonra işçilerin tek temsilcisi olma iddiası inandırıcılığını kaybetmekte olan Türk-İş'e Adalet Partisi'nin verdiği desteklerden biridir. Bu şekilde, 1967 yılındaki düzenlemelerle oluşan asgari ücret rejimi, Türk-İş'e sağladığı tekelci temsil yetkisiyle, Türkiye'deki çalışma ilişkilerine ilişkin neokorporatizm çerçevesinde yapılan analizlerde önemi vurgulanan alanlardan biri olmuştur (Akkaya, 1996: 231-233; Çelik, 2010: 559). Akkaya'ya (1996: 231) göre aralarında AÜTK'nun da bulunduğu kurum ve kuruluşlarda bir "korporatist politika uygulaması olarak" Türk-İş'e tanınan "tekelci temsil hakkı", bu konfederasyonun "korporatist teşviklerle donatılması"nın örneklerinden biridir.

Asgari ücret tespit sistemi, dikkate alınacak kriterler ve belirleme yöntemi açısından taraflara bir müzakere ve mücadele zemini sunmaktadır. Mevzuatta belirtilen sınırlar dahilinde asgari ücret tespitinde bir farklılaştırma yapılıp yapılmayacağı ve asgari ücretin tespit yöntemi, komisyonun kararlarına bağlıdır. Bu durum, komisyonun asgari ücretin miktarı dışında da önemli kararlar vermesini sağlamıştır. Bölgesel farklılaştırmanın 1974'te sona erişi, mevzuat değişikliğiyle değil, komisyon kararıyla olmuştur (Asgari Ücret Tespit Komisyonu, 1974). Benzer bir durum sektör ve yaş kriterlerine göre farklı asgari ücret tespitinin sona erişi için de geçerlidir. Sektörel farklılaştırma AÜTK'nun 1989'daki kararıyla, yaşa dayalı farklılaştırma 2013'teki kararıyla sonlanmıştır (Nurcan Önder, 2024: 70).

Benzer bir durum, asgari ücretin belirlenme yöntemi açısından da geçerlidir. Mevcut yönetmeliğe göre komisyon, "ülkenin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik durumu, ücretliler geçinme indekslerini, bu indeksler yoksa geçinme indekslerini, fiilen ödenmekte olan ücretlerin genel durumunu ve geçim şartlarını göz önünde" bulundurmak durumundadır (Asgari Ücret Yönetmeliği, 2004, m. 7). Komisyonun tüm kararlarında yönetmeliğin sunduğu bu çerçeveye atıf yapılsa da tespitte kullanılan yöntem, taraflar arasındaki güç dengesine göre değişmektedir. Bu konuda öne çıkan konulardan biri, tespitte geçimi işçiye bağımlı olan aile üyelerinin dikkate alınıp alınmayacağıdır. DİE/TÜİK tarafından tek bir işçi için dengeli besin hesabına dayalı olarak hesaplanan -ama tek başına bağlayıcı bir statüsü olmayan- ücret miktarı, 1980 öncesinde, genel üretkenlik artışı, ortalama ücret artışı ve bağımlılık (çocuk) faktörü gibi etmenlere dayanılarak artırılmıştı (Erdoğdu, 2014: 9-12). Bu faktörlerden 1980'lerde vazgeçilmiş olması, devletin politika değişikliği sonucunda

[2] Tekelci temsil ilkesi değilse de DİSK'in eleştirisine konu olan ifade daha sonraki düzenlemede yer almamıştır. 931 sayılı İş Kanunu'nda işçi ve işveren temsiline ilişkin "bünyesinde en çok işçi ve işvereni temsil eden Ankara'daki en üst derecedeki işçi ve işveren teşekkülleri" ifadesindeki "Ankara'daki en üst derecedeki" kısmı, bu kanunun Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesinin ardından çıkarılan 1475 sayılı Kanun'da yer almamıştır. 1475 sayılı Kanun ve ardından çıkarılan yönetmelik yalnızca en fazla üyeye sahip örgüte temsil yetkisi vermiştir (1475 Sayılı İş Kanunu, 1971, m. 33).

komisyon içinde oluşan işveren-devlet ittifakının bir sonucudur. Bu kayma, Türk-İş'in asgari ücret politikasında ve bunun içinde kurumsal reform talebinin ortaya çıkışında önemli bir etkiye sahip olmuştur.

Asgari Ücret Tespit Komisyonu Kararlarında Tarafların Tutumları ve Türk-İş

Türkiye'de AÜTK kararlarının öne çıkan ilk özelliği oybirliği ile alınan kararların azlığıdır.[3] Bölgesel farklılaştırmadan vazgeçilen 1974'ten bu yana yapılan 52 tespitten yalnızca 12'si oybirliği ile alınmıştır. İşveren kesimi, 1974'ten başlayarak 1981 yılına kadar kararlara muhalefet etmiştir. İlk oybirliği kararları, ancak 1981, 1982 ve 1984'te, yani 12 Eylül darbesi koşullarında alınmıştır. 1985 yılında ise (1974 sonrası dönemde ilk kez olacak şekilde) Türk-İş komisyon kararına açıkça muhalefet etmiştir (Asgari Ücret Tespit Komisyonu, 1985). 1974'ten bu yana geçen dönemin tamamına bakıldığında, 52 kararın 31'inde (tüm kararların yaklaşık yüzde 60'ında) Türk-İş kararın aleyhine tutum almıştır. Dolayısıyla, komisyon kararlarına muhalefet, Türk-İş'in baskın tutumudur ve bu tutumun başlangıcı 1985'e kadar gitmektedir.

Komisyon kararına muhalefetin, olumsuz oy kullanma dışındaki biçimleri ayrıca önemlidir. Komisyonun kimi toplantılarına katılmamak, karar toplantısına hiç katılmamak ya da oy kullanmadan terk etmek veya bir tespit dönemindeki toplantıların hiçbirine katılmamak farklı muhalefet biçimleridir. Türk-İş'in AÜTK'ndaki tarihi, komisyon toplantılarını terk etme veya oylamaya katılmamanın, konfederasyonun eylem repertuarının istisnai olmayan bir parçası olduğunu göstermektedir. Türk-İş, olumsuz tutum aldığı 31 komisyon kararının 13'ünde, karar toplantısına ya hiç katılmamış ya da oylama öncesinde terk etmiştir. Yani bu 13 karar -1974'ten bu yana alınan asgari ücret kararlarının dörtte biri, Türk-İş'in olumsuz tutum aldığı kararların ise yaklaşık yüzde 42'si- işçi temsilcilerinin oylamaya fiilen katılmayarak protesto ettiği koşullarda alınmıştır (1974'ten bu yana AÜTK kararları ve Türk-İş'in tutumu için Bkz. Tablo 1).[4]

3 Komisyon kararları incelenirken tarım kesimi için yapılan tespitler dışarıda bırakılmış ve ayrıca 16 yaşından büyük işçiler için yapılan tespitlere odaklanılmıştır. Komisyon kararları ifadesi, komisyonun son toplantısındaki oylamalar için kullanılmaktadır. Her tespit döneminde, komisyonun çalışmalarına nasıl devam edeceği ve tespit yöntemi vb. konularda da oylamalar yapılabilmektedir. Ancak komisyonun son karar öncesindeki toplantılarında yapılan oylamalara ilişkin bilgiler, 1970'li yıllardaki kimi istisnai tespit süreçleri dışında, Resmî Gazete'de yayımlanan karar metinlerinde sunulmamaktadır. Çalışma boyunca yıl ile adlandırılan kararlar, tespit edilen asgari ücretin geçerli olduğu yıla değil, komisyon çalışmalarının sürdürüldüğü ve tespit kararının alındığı yıla gönderme yapmaktadır.

4 Türk-İş açısından bir AÜTK toplantısını terk etme eylemi, bu çalışmanın odaklandığı dönemin hemen öncesine, 1972 yılına kadar uzanmaktadır. Asgari ücretin son kez bölgesel düzeyde belirlendiği 1972 tespit sürecinde Türk-İş adına karar toplantısına katılan dört temsilciden üçü toplantıdan ayrılmıştır (Asgari Ücret Tespit Komisyonu, 1972; "Asgari ücret 22-25 lira…", 1972; "Hükümetin Verdiği Asgari Ücret…", 1972). Ancak bu muhalefet, kararın alınmasını engellemeyecek bir şekilde yapılmıştır (Erdoğdu, 2014: 10).

Tablo 1: 1974 ve 2025 Yılları Arasında AÜTK Kararları ve Türk-İş'in Tutumu

AKP İktidarı Öncesi			AKP Dönemi		
Tespit Tarihi	**Karar Nasıl Alındı**	**Türk-İş'in Tutumu** ○ = Olumlu ● = Olumsuz	**Tespit Tarihi**	**Karar Nasıl Alındı**	**Türk-İş'in Tutumu** ○ = Olumlu ● = Olumsuz
18.06.1974	İşveren Muhalefeti	○	31.12.2002	İşçi Muhalefeti	●
31.05.1976	İşveren Muhalefeti	○	30.12.2003	İşveren Muhalefeti	○
29.12.1977	İşveren Muhalefeti	○	23.06.2004	Katılanların Oybirliği	●
28.04.1979	İşveren Muhalefeti	○	28.12.2004	İşçi Muhalefeti	●
10.04.1981	Oybirliği	○	21.12.2005	İşçi Muhalefeti	●
15.12.1982	Oybirliği	○	26.12.2006	İşçi Muhalefeti	●
28.03.1984	Oybirliği	○	27.12.2007	Oybirliği	○
20.09.1985	İşçi Muhalefeti	●	25.12.2008	Katılanların Oybirliği	●
24.04.1987	İşçi Muhalefeti	●	29.12.2009	Katılanların Oybirliği	●
27.06.1988	Katılanların Oybirliği	●	28.12.2010	İşçi Muhalefeti	●
21.07.1989	Katılanların Oybirliği	●	29.12.2011	Oybirliği	○
24.07.1990	İşçi Muhalefeti	●	27.12.2012	İşçi Muhalefeti	●
26.07.1991	İşveren Muhalefeti	○	31.12.2013	İşçi Muhalefeti	●
21.07.1992	İşveren Muhalefeti	○	30.12.2014	İşçi Muhalefeti	●
23.07.1993	Oybirliği	○	30.12.2015	İşveren Muhalefeti	○
05.08.1994	Katılanların Oybirliği	●	29.12.2016	İşçi Muhalefeti	●
10.08.1995	Katılanların Oybirliği	●	29.12.2017	İşçi Muhalefeti	●
31.07.1996	İşveren Muhalefeti	○	25.12.2018	Oybirliği	○
29.07.1997	Oybirliği	○	26.12.2019	Katılanların Oybirliği	●
29.12.1998	Oybirliği	○	28.12.2020	İşçi Muhalefeti	●
30.12.1999	İşçi Muhalefeti	●	16.12.2021	Oybirliği	○
18.12.2000	Katılanların Oybirliği	●	01.07.2022	Oybirliği	○
20.07.2001	Katılanların Oybirliği	●	22.12.2022	Katılanların Oybirliği	●
26.12.2001	İşçi Muhalefeti	●	20.06.2023	Oybirliği	○
26.06.2002	İşçi Muhalefeti	●	27.12.2023	İşçi Muhalefeti	●
			24.12.2024	Katılanların Oybirliği	●
			23.12.2025	Katılanların Oybirliği	●

Komisyon toplantısını terk etmenin (ve sonra masaya dönmenin) dikkat çekici bir örneği 1981 Nisan tespit sürecinde yaşanmıştır. Bu süreçte, komisyondaki işçi temsilcileri, 1977 ve 1979'da hesaplamaya dahil edilmiş olan bağımlılık (çocuk) faktörü uygulamasının devam ettirilmesi önerilerinin işveren ve devlet temsilcilerince reddedilmesi üzerine komisyonu terk etmiştir. Durumu değerlendiren Türk-İş yönetimi ise toplantıyı terk kararının haklı gerekçeleri olduğunu belirtse de komisyona katılmayı sürdürme kararı almıştır. Türk-İş temsilcileri komisyon çalışmalarına geri dönmüş ve kararın oybirliği ile alınmasını sağlamıştır (Türk-İş Yönetim Kurulu, 1982: 338). Bölüm 2.1'de belirtildiği üzere, asgari ücret rejiminde Türk-İş'in sahip olduğu tekelci temsil hakkının Türkiye'deki neokorporatist uygulamalardan biri olarak kabul edildiği hatırlandığında, 12 Eylül döneminde gerçekleşen bu vaka ayrıca anlamlıdır. Nilgün Önder'e göre (2015: 113) komisyonu terk etme şeklinde gerçekleştirilen bu muhalefet eylemi, Türk-İş'in 12 Eylül sonrasındaki ilk muhalefet eylemleri arasındadır; ancak Çalışma Bakanı'yla yapılan görüşmelerin ardından masaya geri dönülmüştür, dolayısıyla bu muhalefet oldukça sınırlı kalmıştır. Bu eylem, askeri yönetim dönemindeki otoriter korporatist yeniden inşada Türk-İş'e düşen rol çerçevesinde anlaşılabilir: korporatist bir konfederasyon olarak kendi üyelerinde ve genel olarak işçilerde bir düzeyde meşruiyet yaratmak ve böylece siyasi partiler ve meclisin kapalı olduğu

bir dönemde devlet ve işçi sınıfı arasında bir kurumsal bağ olma işlevini yerine getirmek (Nilgün Önder, 2015: 113). Türk-İş'in komisyon kararlarına açık muhalefeti ise ilk kez 1985'te gerçekleşecektir.

Türk-İş'in karar toplantısına veya oylamaya katılmadığının Resmî Gazete'de yayımlanan karar metninde açıkça belirtildiği ilk vakalar ise Haziran 1988 ve Temmuz 1989 tarihli tespitlerde görülmektedir (Asgari Ücret Tespit Komisyonu, 1988, 1989). Türk-İş'in karar oylamasına ya da toplantısına katılmadığı dönemler, Tablo 1'de "Katılanların Oybirliğiyle" ifadesiyle kodlanan kararlardan takip edilebilir.

Türk-İş'in komisyon çalışmalarındaki repertuarından çıkarılacak ilk sonuç, oylamalara/karar toplantılarına katılmamanın 2024-2025 dönemine özgü olmadığıdır. Aralık 2025 tespit sürecinin kritik farkı ise toplantıların tamamının boykot etmesidir. Konfederasyon aynı tutumu 2009 Aralık tespit sürecinde de almıştır. Fakat 2009 ile 2024-2025 vakaları, protestonun nedeni açısından farklıdır. 2009 Aralık'taki boykot, hükümet ve dönemin ÇSG Bakanı Ömer Dinçer ile Türk-İş arasındaki gerilim sonrasında komisyon toplantılarının ilkine bakanın gelmemesi ve toplantı öncesinde Türk-İş'in geleneksel olarak yaptığı basın açıklamasının engellenmesidir (Erdoğdu, 2014: 24-25). Türk-İş ve hükümet ilişkileri açısından önemli olsa da 2009 vakası, 2024-2025'ten farklı olarak komisyona dair bir reform talebi içermez. Fakat bu durum Türk-İş'in böylesi bir reform talebini 2009 sonrasında oluşturduğu şeklinde yorumlanmamalıdır. Asgari ücret sisteminde reform talebinin kökleri çok daha öncesine gitmektedir.

Türk-İş'in Asgari Ücret Tespitinde Reform Talebinin Gelişimi

Asgari ücret tespitinde kullanılan belirleme yönteminde zaman içinde yaşanan değişim ve buna yapılan itirazlar, Türk-İş'in asgari ücrete dair programatik tutumunun biçimlenmesinde de önemli bir role sahiptir (Erdoğdu, 2014). 1970'li yıllardaki asgari ücret tespitleri, DİE tarafından bir işçi için hesaplanan tutarın üretkenlik artışı, milli gelirden alınan pay, ortalama ücret artışı ve bağımlılık (çocuk) gibi faktörler göz önüne alınarak artırılmasına dayanmıştır. Bu şekilde hesaplanan miktara, olası fiyat artışlarına karşı koruma amaçlı ek bir artırım yapılıp yapılmayacağı da tespit sürecinde kullanılan yönteme ilişkin tartışmaların parçasıdır.

Türk-İş'in asgari ücret politikasının netleşmesinde kritik bir dönüm noktası, 1977 ve 1979'da uygulanmış olan bağımlılık/çocuk faktörünün, Bölüm 2.2'de aktarılan 1981 Nisan tespit sürecinde görüldüğü üzere, 12 Eylül sonrasındaki tespitlerde bir kenara bırakılmasıdır. Türk-İş, asgari ücret mevzuatına esaslı bir itirazının olmadığı 1979 yılında dahi, bu faktörün yönetmeliğe dahil edilmesi gerektiğini savunmuştur.[5] Bu konu, 12 Eylül sonrasındaki AÜTK kararlarına yaptığı itirazlara da yansımış ve Türk-İş'in asgari ücret sisteminde reform talebinin ilk unsurunu oluşturmuştur. 1982 yılında hükümet ile yapılan zirve toplantılarında dile getirilen asgari ücret yönetmeliğine ilişkin değişiklik talepleri arasında bağımlılık oranı konusu da bulunmaktadır (Türk-İş, 1983: 74-75). Konfederasyon, 1985 ve 1990 yıllarında asgari ücret

5 Türk-İş, 4. Beş Yıllık Kalkınma Planı taslağı üzerine yaptığı değerlendirmede, asgari ücret mevzuatı ve uygulamasına sahip çıkmakta, fakat taslakta bulunan "yönetmelikte işçi ailesinin gereksinmesini de karşılayacak biçimde değişiklik yapılarak yeniden düzenlenecektir" ifadesi desteklenmektedir (Türk-İş, 1979: 80).

mevzuatında yapılmasını talep ettiği değişiklikleri hükümete iletmiştir (Bağdadioğlu ve Küpeli, 1994). 1985'teki yasa değişikliği talebinde, asgari ücretin "üç çocuklu bir aile olarak kabul edilecek bir işçiye" ödenecek şekilde hesaplanması ve en geç yılda bir tespit edilmesi, fiyat artışlarının yüzde 15'i aşması durumunda "sürenin dolması beklenmeden, taraflardan birinin talebi üzerine, Komisyonun toplanarak fiyat artışı oranında asgari ücreti artırması," tespit edilen asgari ücretin net olarak ödenmesi gibi somut maddeler bulunmaktadır (Türk-İş, 1985).

Konfederasyonun talepleri, Resmî Gazete'de AÜTK kararlarıyla birlikte yayınlanan karşı oy yazılarında da dile getirilmiştir. Türk-İş temsilcileri, "bağımlılık oranı konusunda" esastan karşı olduklarını belirtmelerine karşı olumlu oy kullandıkları 1984 Mart AÜTK kararına ilişkin açıklamalarında, "Asgari Ücret Yönetmeliğinin değiştirilmesi" gerektiğini vurgulamışlardır (Asgari Ücret Tespit Komisyonu, 1984). 1974 sonrası dönemde ilk kez olumsuz oy kullandıkları 1985 Eylül kararındaki tutumlarını, 1970'lerdeki uygulamalara gönderme yapan üç talebin –bağımlılık faktörünün kullanılması, olası fiyat artışlarına karşı bir pahalılık zammı ve gelir dağılımını iyileştirme amacıyla ek bir iyileştirme– reddedilmesine dayandırmış ve "mevcut yönetmelikle asgari ücretlerin gerçekçi olarak tespit edilemeyeceği"ni vurgulamışlardır (Asgari Ücret Tespit Komisyonu, 1985).

Asgari ücret tespit sisteminde reform talebi, Aralık 1989'da Türk-İş'in kongre kararlarına girmeye başlamıştır. 1989'daki 15. Genel Kurul'da AÜTK'nun "kuruluşu değiştirilmeli, işverenlerin çoğunluğu esasına dayanan bugünkü yapısı adil hale getirilmelidir" (Türk-İş, 1992: 4) kararı alınmıştır. Bu konudaki talep, 1995 sonunda toplanan 17. Genel Kurul'da, takip eden on yılda tekrar edilen ifadeyle şöyle dile getirilmiştir: "Asgari ücret, iki çocuklu bir ailenin insanca yaşamasına yeterli düzeyde olmalı ve altı ayda bir enflasyona ve ekonomik büyümeye endeksli olarak artırılmalıdır. Asgari Ücret Tespit Komisyonu demokratik bir yapıya kavuşturulmalıdır" (Türk-İş, 1999: 9-10).

Sonuç olarak, Türk-İş'in asgari ücret tespit sisteminde reform talebi, 2024-2025 dönemine özgü değildir. Aksine, konfederasyonun bu konudaki taleplerinin, somut yasa/yönetmelik değişikliği önerilerini de içeren uzun bir tarihi bulunmaktadır. Fakat reform talebinin içeriğinde zaman içinde değişim de görülmektedir. Bu değişim, tespit yöntemi ya da tespitte dikkate alınacak kriterlere ilişkin taleplerle komisyonun bileşimine yönelik olan taleplerin reform söylemindeki ağırlığında yaşanmaktadır. 2019 sonrasında ise komisyon bileşimine yönelik vurgular öne çıkmış, fakat 2025 Aralık boykotu sırasında vurgu tekrar tespit yöntemine kaymıştır.

2016-2023 Döneminde Türk-İş'in Asgari Ücret Siyaseti

Bir Eşik Olarak 2015 Aralık Asgari Ücret Kararı

AÜTK'nun 30 Aralık 2015 tarihli asgari ücret kararı birden çok nedenle yeni bir eşik olarak görülebilir. İlk olarak, bu kararla net asgari ücret yüzde 30 gibi yüksek bir oranda artırılmış ve asgari ücretin TÜİK tarafından hazırlanıp tespit komisyonuna sunulan tutara oranı, 2004 Haziran ve 2004 Aralık kararlarından sonra ilk kez

yüzde 80'in üstüne çıkmıştır (Nurcan Önder, 2024: 99-100). Sonraki yıllarda reel asgari ücrette sert gerilemelerin yaşandığı dönemler olsa da 2016 Ocak seviyesine bir daha dönülmemiştir.

2016'ının tamamı için tek bir asgari ücret belirleyen bu kararla, 2005 Aralık döneminden beri uygulanmakta olan tek bir karar içinde altışar aylık iki ayrı asgari ücret tespitinden vazgeçilmiştir. Ayrıca 2015 Aralık kararı, AKP döneminde işveren kesiminin muhalefet ettiği (Aralık 2003 kararıyla birlikte) iki karardan biri ve sonuncusudur. 2015 Aralık sonrasında işverenleri temsil eden TİSK, AÜTK kararlarında bir daha olumsuz oy kullanmamış, işveren ve devlet temsilcileri arasındaki ittifak asgari ücret siyasetinin değişmez bir parçası olmuştur.

Bu dönemi kapsayan çalışmalarda sıklıkla vurgulandığı üzere, 2015 Aralık kararının alındığı siyasal bağlam da önemlidir (Kahveci ve Pelek, 2021; Işık vd., 2020). Bu karar, AKP'nin meclis çoğunluğunu ilk kez kaybettiği 7 Haziran 2015 Genel Seçimleri sonrasında alınmıştır. Aralık ayında asgari ücrete yapılan zam oranı, Kasım ayında yapılan erken seçimlerden önce AKP tarafından seçim vaadi olarak duyurulmuş olan yüzde 30 düzeyindedir. Türk-İş, işverenlerin olumsuz oy kullanacakları kararın çıkmasını sağlamak amacıyla olumlu oy kullandığını açıklamıştır. Genel Başkan Ergün Atalay'a göre bu karar, "asgari ücret çalışmalarında belirleyici olan"ın "Hükümetin yaklaşımı ve bakış açısı" olduğunu göstermiş ve "Hükümet bu sefer yaklaşımını çok açık ortaya koymak durumunda kalmıştır" (Atalay, 2016a: 4).

2015 sonrası dönemde, asgari ücretin ortalama ücret haline geldiği yönündeki tespitlerin yaygınlaşmasına paralel olarak AÜTK üzerine tartışmalar da siyasal gündemde üst sıralara taşınmıştır. Türkiye'nin yaşamakta olduğu otoriter dönüşümün bu tarihten sonra hızlandığı, birkaç yıl içinde Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçişle sonuçlandığı düşünüldüğünde, 2015 Aralık kararı asgari ücret siyasetinin sonraki seyri için bir dönüm noktasıdır. Asgari ücrete yapılacak zam, AKP tarafından aylar önce ve bir erken seçim vaadi olarak kamuoyuna duyurulmuştur ve 2015 Aralık kararının arka planında, siyasal iktidarın asgari ücret tespitindeki fiili belirleyiciliğini açık bir şekilde kullandığı bir süreç yatmaktadır. Bu kararın uygulandığı 2016 yılının ise emek aleyhine "tam anlamıyla bir bölüşüm şoku dönemi"nin başlangıcı oluşu (Yeldan vd., 2023: 15), takip eden yıllardaki asgari ücret siyasetinin önemini artırmıştır. Bu bölümde, 2015 Aralık kararı sonrasında Türk-İş'in tutum ve yönelimleri konfederasyonun komisyondaki oy davranışı, komisyonun bileşimine ilişkin eleştirileri ve diğer işçi konfederasyonlarıyla ilişkileri dikkate alınarak tespit edilen alt dönemler itibariyle incelenmektedir.

2016-2018 Dönemi

2016 ve 2017 asgari ücret tespit süreçlerinde Türk-İş komisyon kararına muhalefet etmişken, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçişten sonraki ilk tespit olan 2018 Aralık sürecinde karar oybirliği ile alınmıştır. 2016 Aralık ve 2017 Aralık süreçlerinde Türk-İş'in karara muhalefetinin gerekçesi, geleneksel çizgisiyle uyumludur. Konfederasyon, TÜİK'in bir çalışan için hesapladığı geçim tutarının temel alınması ve üstüne muhtemel fiyat artışlarına koruma ve refah payı eklenmesi talep etmiş ve "mevcut asgari ücrete hedeflenen enflasyon ya da biraz üzerinde belirlenecek oranda yapılacak bir artış" oranına karşı çıkmıştır

(Asgari Ücret Tespit Komisyonu, 2016). 2017 Aralık kararına karşı oy yazısında ise sonraki yıllarda da dile getirilecek bir talep olarak, asgari ücret teşviklerinin sadece sendikalı işyerlerine verilmesi dillendirilmiştir (Asgari Ücret Tespit Komisyonu, 2017). 2016 ve 2017 tespit süreçlerinin dikkate değer bir yanı, Ergün Atalay'ın, Türk-İş'in karşı oy yazılarındaki diğer vurgulara rağmen, TÜİK'in tespit ettiği geçim miktarı ile yetinen bir tutumu dillendirmesidir.[6]

Bu alt dönemi sonlandıran ise Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçiş sonrasında yapılan ilk tespit sürecinde, 2018 Aralık döneminde yaşananlardır. Yaklaşmakta olan tespit sürecine ilişkin bir konuşmasında, o sırada Fransa'da sürmekte olan Sarı Yelekliler protestolarına atıf yapan Ergün Atalay, iktidara yakın kesimler tarafından büyük bir tepkiyle karşılaşmış ve hükümete karşı hareket etmekle suçlanmıştır. 2018 yazında başlayan ekonomik krizin ortasında gerçekleşen ve Ergün Atalay'ın açıkça hedefe konulduğu bu olay sonrasında dönemin TBMM Başkanı Binali Yıldırım dahil olmak üzere çok sayıda siyasetçi Atalay'ı ziyaret etmiş ve Atalay'a yönelik tepkiyi dindirmeye çalışmışlardır. Bu krizin gölgesinde geçen tespit süreci, asgari ücretin, TÜİK'in tespite temel oluşturmak üzere sunduğu 2.213 TL'nin altında bir düzeyde, net 2020 TL olacak şekilde ve oybirliğiyle sonuçlanmıştır. Bu dönemde Türk-İş hala asgari ücret tespit komisyonu sürecini tek başına sürdürmektedir ve sistemde reform talebi henüz öne çıkmamıştır. Takip eden yıllarda ise Türk-İş'in asgari ücret politikasında önemli değişiklikler ortaya çıkacaktır.

2019-2021 Dönemi

2019 sonbaharında başlayan bu alt dönem 2019 ve 2020 asgari ücret kararlarını ve 2021 Aralık dönemindeki tespit sürecinin ilk aşamasını içermektedir. Dönemin öne çıkan ilk özelliği, Türk-İş'in oylamaya katılmama şeklindeki muhalefet biçimini yeniden kullanmasıdır. En son 2008 Aralık sürecinde oylama yapılan toplantıyı, 2009 Aralık sürecinde ise toplantıların tamamını boykot eden Türk-İş, 2019'da -on yıllık bir aradan sonra- 2008'dekine benzer bir biçimde son oylamaya katılmamıştır. 2009'da olduğu gibi sürecin tamamının boykot edilmesi ise 2024-2025 sürecinde tekrar edilecektir. 2019 Aralık sürecinde, bu protesto biçiminin yeniden kullanılması kadar önemli olan iki gelişme daha bulunmaktadır. İlki, 1969'dan bu yana ilk kez olacak şekilde, asgari ücret tespit sürecinde Türk-İş'in diğer konfederasyonlarla ortak hareket etmesi ve ortak bir asgari ücret programı geliştirmeye çalışmasıdır. İkincisi ise, Türk-İş'in asgari ücret tespit sisteminde reform talebini -içeriği net olmamakla birlikte- uzun bir aradan sonra yeniden dillendirmesidir.

Türk-İş'in 2019 sonbaharında vergi reformu talebiyle yürüttüğü ve 81 ilde düzenlenen basın açıklamalarını da içeren kampanyası sırasında ve bütçe görüşmeleri sürmekteyken, Türk-İş, Hak-İş ve DİSK'in bir araya gelerek 13 Kasım 2019'da ortak bir açıklama yapması, üç konfederasyonun, Türk-İş'in

6 Ergün Atalay, 2017 Aralık tespit sürecindeki tutumlarını şöyle açıklamıştır: "…Asgari ücret toplantısı Türk-İş'te devam ederken biz Türk-İş olarak TÜİK'in vereceği rakamı bekledik. Sonrasında TÜİK rakamı 1893 TL olarak açıkladı. Türk-İş olarak biz de bu rakamı makul gördük ve talep ettik" ("Türk-İş Taşeron İşçilik Örgütlenme Çalışmaları ve Zorunlu Arabuluculuk Toplantısı", 2018).

inisiyatifiyle, yaklaşan asgari ücret tespiti konusunda da ortak bir tutum almasıyla sonuçlanmıştır. Hak-İş ve DİSK'in asgari ücrete ilişkin kendilerine özgü talep ve çalışmaları geçmişten beri bulunmakla birlikte, AÜTK'nun mevcut yapısında herhangi bir rolü olmayan bu iki konfederasyonun Türk-İş tarafından sürece dahil edilmesi dikkat çekici ve benzeri görülmemiş bir gelişmedir. Henüz komisyon toplantıları başlamadan önce, Türk-İş'in 29 Kasım 2019'da iki konfederasyonu ziyaret etmesiyle başlayan bu süreç, 20 Aralık 2019'da ise üç konfederasyonun "Asgari Ücret, İnsan Onuruna Yaraşır Bir Ücret Olmalı" başlıklı ortak açıklamalarını kamuoyu ile paylaşmalarıyla sonuçlanmıştır.[7]

Buna paralel bir diğer gelişme, Ergün Atalay'ın komisyonun yapısına ilişkin reform talebini dillendirmeye bu dönemde başlamasıdır. Ergün Atalay, Türk-İş'in son oylamaya katılmadığı 2019 tespit sürecinin ardından yazdığı bir başyazıda, reform talebini hem komisyon bileşimi hem de tespit kriterleri ve belirleme yöntemi boyutlarına değinen bir şekilde şöyle ifade etmiştir (Atalay, 2020):

> …Asgari Ücret Komisyonu'nun sayısal olarak oluşum şekli işçinin taleplerinin kabul edilmesine imkân vermemektedir. Asgari Ücret Komisyonu'nun yapısının değiştirilerek işçi temsilcilerinin taleplerinin dikkate alınacak şekilde yeniden oluşturulması gerekli görülmektedir. Asgari ücretin belirlenmesine ilişkin temel verilerin kanunla düzenlenmesinin zorunlu olduğu bugüne kadar ki uygulamalardan anlaşılmıştır. Aksi takdirde bu komisyonun kabul ettiği asgari ücret, çalışanlar, hatta toplum tarafından içe sindirilmeyecek, vicdanları rahatsız etmeye devam edecektir.

Gerek üçlü ortak tutum gerekse asgari ücret tespit sisteminde reform argümanı, pandemi koşullarında yürütülen 2020 Aralık asgari ücret tespitinde de sürdürülmüştür.[8] Bu dönemde tespit edilen asgari ücretin net tutarı (2825 TL) TÜİK tarafından (Kasım ayı verilerine dayanılarak) komisyona sunulmuş olan 2.792 TL'nin üstünde olmasına rağmen, Türk-İş'in bu karara; refah payı içermemesi, aile faktörünü ve ilerideki fiyat artışlarını dikkate almaması nedeniyle muhalefet etmesi dikkat çekicidir.[9]

2020 Aralık döneminde Ergün Atalay'ın komisyona katılmama seçeneğini ilk kez dillendirmesi de bu dönemin dikkate değer bir diğer gelişmesidir. Komisyon çalışmaları başlamadan önce, 3 Aralık 2020 tarihinde yaptığı açıklamada Atalay şunları söylemiştir (Türk-İş Konfederasyonu, 2020, 00:55-01:23).

> …Zaman zaman da düşünüyoruz, işte bu sene arkadaşlarla yönetim oldu, konuştuk, dedik ya biz buraya katılıyoruz, yani biz buraya katılmasak mı? İlk defa bu aklımıza geldi. Çünkü toplumun bir bölümü bunu anlamıyor. Diyorlar ki yani Türk-İş, sendikalar isterse belli bir noktaya getirirler.

---

7 Nazmi Irgat bu süreci şöyle açıklamıştır: "…Bu defa farklı bir yol izliyoruz, Sayın Genel Başkan sağ olsun birlikte değerlendirmemizde, o vergi adaletsizliğine karşı konfederasyonlar bir araya geldiler. Ondan sonra kamuoyunda da tuttu, ondan sonra dediler ki asgari ücrette de birlik sağlayalım" (Irgat, 2020: 31). Bu sürecin Türk-İş dergisinde yayımlanan ayrıntılı bir anlatımı ve üç konfederasyonun ortak açıklaması için Bkz. ("Asgari Ücret", 2020).

8 Konfederasyonlar, 4 Aralık 2020'de ve komisyon çalışmalarının sürmekte olduğu 20 Aralık 2020'de yaptıkları açıklamalarla ortak ilke ve taleplerini duyurmuştur. Türk-İş'in muhalif kaldığı 28 Aralık tarihli karar sonrasında açıklama yapan Nazmi Irgat, konfederasyonların 4 Aralık 2020 tarihli açıklamasına gönderme yapmış ve üçlü yapının sürdüğünü teyit etmiştir.

9 Bu karar sonrasında Türk-İş'in karşı oyu Resmî Gazete'de yayınlanmamış olsa da konfederasyonun internet sitesinde yayınlanan karşı oy yazısı, işçi kesiminin tutumunu gerekçelendirirken üç konfederasyonun ortak açıklamasına da atıf yapmıştır (Türk-İş, 2020).

> İsterse belli noktaya gelmiyor. İşverenle hükümet beraber olduğu zaman asgari ücreti istediği gibi çıkartıyorlar.

Bu ifade, komisyona katılmama seçeneğinin konfederasyon yönetimi içinde bu dönemde de değerlendiriliyor olduğuna dair bir ifadenin kamuoyuna açık bir şekilde dile getirilmesi açısından önemlidir. Fakat bu seçenek, 2024 Aralık ayına kadar bu netlikle ifade edilmeyecektir.

2021-2023 Dönemi

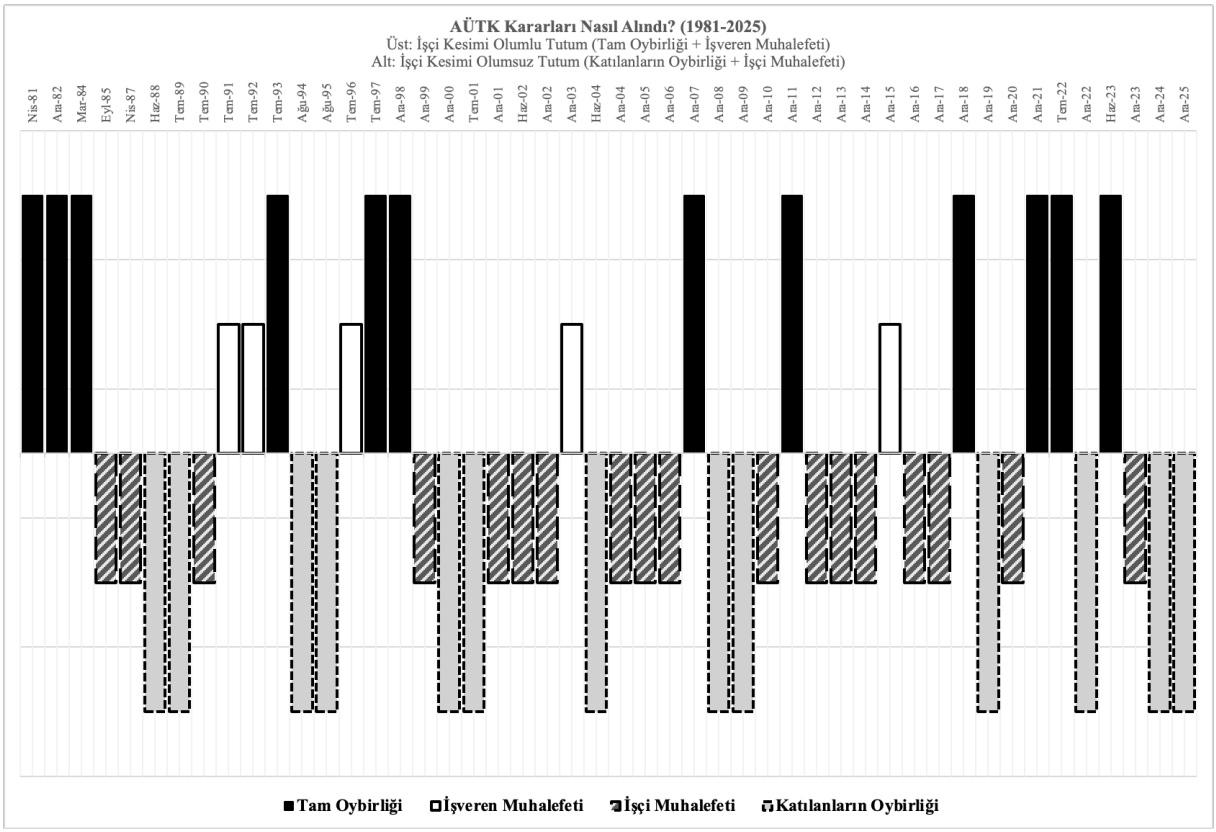
2021 Aralık dönemi büyük oranda 2019 ve 2020'ye benzer bir şekilde yürütülmekteyken, 16 Aralık 2021 tarihinde alınan asgari ücret kararı, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın belirleyiciliği altında şekillenerek bir önceki dönemden belirgin bir kopuşu teşkil etmiştir. Sürecin başlangıcında üç konfederasyon bir kez daha ortak tutum açıklamış ve Türk-İş asgari ücret tespit sistemine yönelik eleştirisini dillendirmeyi sürdürmüştür. Sonrasında ise, komisyon net bir karar vermek yerine Cumhurbaşkanı'na asgari ücretin hangi düzeyde belirleneceğine ilişkin bir görüş bildirmiştir. Mesut Gülmez'e göre asgari ücret rejimi "Cumhur Hukukuna" uyarlanmak suretiyle fiilen lağvedilmiştir. Dolayısıyla, 2019 ve 2020 yıllarına benzer bir şekilde başlayan 2021 Aralık süreci, Türkiye'deki asgari ücret sisteminin kritik bir özelliği olan komisyonun tavsiye değil karar kurumu olma vasfının çiğnenmesiyle sonuçlanmıştır (Gülmez, 2022a: 8-9).

Bu dönemin dikkat çeken yönlerinden biri, 2021 sonbaharından sonra hızla yükselişe geçen enflasyon ve oluşan hayat pahalılığı krizinin bir sonucu olarak asgari ücret tespit sıklığı ile ilgilidir. AÜTK, 2021 Aralık ve 2023 Aralık arasında beş kez karar almıştır. İki yıl gibi kısa bir sürede beş karar alınması, daha önce yalnızca -yine bir yüksek enflasyon dönemi olan- Aralık 2000-Aralık 2002 döneminde görülmüştür. 2021 Aralık ile 2023 Aralık arasındaki dönemin tespit sıklığı dışında daha kritik bir özelliği ise bir önceki kararda belirtilmiş süre dolmadan yapılan yeni tespit (ara zam) vakalarıdır. AÜTK kararlarında tespitin hangi tarih aralığı için yapıldığının yazılmaya başlandığı 1997 ile 2022 Temmuz arasında, ara zam vakası yalnızca Temmuz 2001'de yaşanmıştır. Dolayısıyla, Temmuz 2022 ve Haziran 2023 kararlarıyla, ara zam uygulaması Temmuz 2001'den sonra ilk kez olmak üzere geri dönmüştür.[10]

AÜTK kararlarındaki oy davranışında gözlenen bir diğer husus ise beş kararın üçünün oybirliğiyle alınmasıdır. 2021 Aralık ve 2022 Temmuz kararları *oybirliğiyle*, 2022 Aralık kararı işçi kesiminin son toplantıya katılmaması sonucunda *katılanların oybirliğiyle*, 2023 Haziran kararı *oybirliğiyle* ve 2023 Aralık kararı *işçilerin muhalefetine karşı oy çokluğuyla* alınmıştır. Oybirliği ile alınan kararların sıklığı açısından benzer bir durum yalnızca 12 Eylül Darbesi sonrasındaki ilk üç kararda görülmektedir. 2021-2023 döneminde oybirliği kararlarının baskınlığı, 2024'te Türk-İş'in son toplantıya katılmaması ve 2025'te ise bütün toplantıları boykot

10 AKP'nin iktidar olduğu dönemde yıl ortasında AÜTK kararı en son Haziran 2004'te alınmıştır. Ancak, Haziran 2004 kararı bir ara zam vakası değildir; 2003 Aralık kararının 6 ay geçerli olmak üzere alınmış olmasının sonucudur.

etmesi ile değerlendirildiğinde, oybirliği ve oylamaya/sürece katılmama gibi her iki uç biçimin sıklaştığı ve bir uçtan diğer uca salınımların yaşandığı bir tablo ortaya çıkmaktadır (Bkz. Tablo 2).

2021 Aralık tespiti sırasında Gülmez'in (2022a) Cumhur Hukuku'na fiili uyarlama olarak tarif ettiği komisyonun özerkliği ve bağımsızlığının aşınması, sonrasında da sürmüştür. 2022 Haziran'ında Türk-İş Başkanı Atalay'ın Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı ziyaretiyle başlayan asgari ücrete ara zam gündemi, 29 ve 30 Haziran'da asgari ücret miktarına ilişkin bir karar alınmadan devam etmiş, 1 Temmuz 2022'de ise yeni asgari ücret -hangi toplantıda kararlaştırıldığı net olmayan bir şekilde- oybirliğiyle alınan bir karar olarak duyurulmuştur (Gülmez, 2022b, 2022c).

Aralık 2022 sürecinde ise Türk-İş resmi olarak son toplantıya katılmamış görülmektedir. Resmî Gazete'de yayımlanan kararda "son toplantıya işçi temsilcilerinin katılmamalarına karşılık … toplantıya katılanların oybirliğiyle" denilmektedir (Asgari Ücret Tespit Komisyonu, 2022). Gülmez (2023, s. 2) ise 2022 Aralık kararının Cumhurbaşkanı'nın açık bir müdahalesiyle ve "Kamuoyuna, toplandığına ve karar aldığına ilişkin hiçbir açıklama" yapılmadan alındığına işaret etmektedir. Oybirliğiyle alınan son karar olan Haziran 2023'te de Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın süreç üzerindeki belirleyici rolü kamuoyuna açık bir şekilde sürdürülmüştür. Bu dönem, Türk-İş'in komisyonun karar toplantısına katıldığı ancak olumsuz oy kullandığı Aralık 2023 tespitiyle sona ermiştir.

Asgari ücret siyasetinin dönüşümünde kritik bir yer kaplayan bu dönemin öne çıkan yönleri, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın -kamuoyuna da açıkça gösterilmeye özen gösterilerek- artan inisiyatifi, mevzuata uygun olmayan bir şekilde komisyonun bir danışma kurumuna indirgenmesi, Türk-İş'in bu iki hususa bir

itirazda bulunmaması ve hatta kimi zaman Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın rolünün altını çizen destekleyici açıklamalarda bulunmasıdır. Asgari ücret sisteminde reform talebi çok gerilere gitmekte olan Hak-İş'in de bu süreci büyük oranda sessizlik ya da özellikle kimi kararlar hakkındaki destekleyici açıklamalarıyla geçirmiş olduğu da vurgulanmalıdır. Üç konfederasyonun ortak tutumuna dayanan, doğrudan bir sistem reformu çağrısı olmasa da öne sürdüğü tespit ilkeleriyle önemli bir çerçeve çizen talepler ise 2021 Aralık döneminde sona ermiş ve ancak 2024 yazında ortaya çıkabilmiştir.

Türk-İş'in Muhalefete Dönüşü ve 2025 Boykotu

Boykot Kararının Alınışı

Altı ayda bir yapılan asgari ücret tespiti dizisi, ara zammın yapılmadığı 2024 yazında sona ermiştir. Bunun ardından başlayan ve 2025 boykotuna giden süreç, 2019-2021 dönemiyle kimi benzerliklere sahiptir. 2024 yazında üç konfederasyon tekrar yan yana gelmiş ve ilk olarak 7 Temmuz'da, "acilen artırılması" gereken asgari ücret dahil olmak üzere çalışma hayatını ilgilendiren on başlık hakkında bir ortak açıklama yapmışlardır. Konfederasyonların başta vergi reformu olmak üzere çeşitli taleplerle ve sokak eylemlerini de içerecek şekilde harekete geçtiği bu dönemde Türk-İş, 20 Ekim 2024 tarihinde Ankara'da büyük bir miting gerçekleştirmiştir. Bu mobilizasyonu üç konfederasyonun AÜTK görüşmeleri başlamadan hemen önce 8 Aralık 2024'te yayımladıkları asgari ücret tespit sürecine özel bildiri izlemiştir (Türk-İş, Hak-İş ve DİSK'ten Ortak Açıklama, 2024; Üç İşçi Konfederasyonunun Ortak Açıklaması, 2024).

Türk-İş asgari ücret sistemine ilişkin reform talebini 2024 Aralık kararı öncesinde basın mensuplarıyla yapılan iki farklı toplantıda dillendirmiştir (Türk-İş Konfederasyonu, 2024a, 21:25-22:15; Türk-İş Konfederasyonu, 2024b, 50:09-51:00). Dolayısıyla bu dönem, üç yıllık bir aranın ardından 2019-2021 dönemindeki pozisyona geri dönüş olarak görülebilir. 2024 Aralık'taki asgari ücret tespit kararı, ilk üç toplantıda "ne Hükümetten ne de işverenden herhangi bir teklif" gelmediği için Türk-İş'in katılmayacağını önden duyurduğu bir toplantıda ve *katılanların oybirliğiyle* 24 Aralık 2024'te alınmıştır (Türk-İş Asgari Ücret Tespit Komisyonu Karar Toplantısına Katılmayacak, 2024).

Bir gün sonra, 25 Aralık 2024 tarihinde, Ergün Atalay'ın Türk-İş Genel Merkezi'nde basın mensuplarına yaptığı açıklamada duyurduğu karar ise bir ilkin habercisi olacaktır. Atalay'ın aktarımına göre, birkaç gün sonra yapılması beklenen dördüncü toplantının 24 Aralık akşamı yapılacağı bakanlık tarafından Türk-İş'e aynı gün saat 18.00'de bildirilmiş ve Türk-İş yönetimi bu davet üzerine toplanarak toplantıya katılmama kararı almıştır (Anka Haber Ajansı, 2024, 11:00-11:30). Atalay konuşmasını mevcut yapı sürdükçe Türk-İş'in komisyona katılmayacağını duyurarak tamamlamıştır (Anka Haber Ajansı, 2024, 18:33-19:40 ve 20:38-20:50):

> Adil olmayan bir komisyonda maalesef 50 sene durduk. Değerli arkadaşlar, bu saatten sonra adil bir düzenleme yapılmadığı müddetçe, bir daha biz Türk-İş olarak Asgari Ücret Tespit Komisyonu'na katılmayacağız. Bunu buradan kamuoyuna özellikle ifade ediyorum. Yani burada,

> 5 oradan, 5 buradan, bu adil bir komisyon değil. 10 kişi oturuyor, istediği kararı veriyor. Biz bundan sonra bir daha burada yokuz. Buraya çağırmasınlar. Biz de bu toplantıya bir daha katılmayacağız. Yeni bir komisyon düzenlemesi yaparlar, adil bir komisyon olursa oturup konuşuruz. Ben bu toplantıdan evvel de bugün de buraya çıkmadan evvel de DİSK'in başkanıyla, Hak-İş'in başkanıyla bu kanaatlerimi paylaştım. Adil bir komisyon olur, demokratik bir komisyon olur, burada yaptırımımız, gücümüz olur, bizim sözümüz geçer, biz burada dinlenirsek, sözümüz dinlenirse bu komisyonda varız. Ama sözümüzün dinlenmediği yerde, adet olsun diye o komisyona bundan sonra katılmıyoruz.
>
> …Bu cevap, zor bir cevaptı. 50 senedir Türk-İş burada var. Ama zor olsa da yönetimle oturduk. Zaman zaman biz bununla uyuşamamıştık. Ama dün akşamki rakamdan sonra biz bunda bugün uyuştuk. Burada da kamuoyuna açıklıyorum.

Bu açıklamayla Türk-İş, 2020 Aralık döneminde kısmen dillendirmiş olduğu bir seçeneği bu defa bir karar haline getirmiş ve asgari ücret sisteminde reform yapılması amacıyla komisyon çalışmalarını boykot edeceğini duyurmuştur. Tekrarlamak pahasına, bu hareket -yani reform talebiyle komisyon çalışmalarının boykot edilmesi- Türkiye'de asgari ücret tespit sistemi tarihinde işçi kesiminin tutumu açısından bir ilktir.

Türk-İş'in 2025 Aralık Dönemi Boykotuna İlişkin Bir Değerlendirme

Türk-İş, bir yıl önceden duyurduğu gibi 2025 Aralık AÜTK çalışmalarına katılmamıştır. Türk-İş'in bu hamlesine ilişkin bir değerlendirmenin ilk unsuru, reform talebinin içeriğinin somutlaştırılmamasına ilişkindir. Boykotun duyurulması ile gerçekleştirilmesi arasındaki bir yıllık dönemde konfederasyon yöneticilerinin basın açıklamaları, Başkanlar Kurulu bildirileri ve yayınları taranmış; asgari ücret tespit sistemine ilişkin somut bir mevzuat değişikliği önerisi veya tasarısı tespit edilmemiştir.

Türk-İş'in 2025 yılında sürdürdüğü faaliyetlerin odak noktası yılın ilk aylarında başlayan ve ancak Ağustos başında sonuçlanan kamu kesimi toplu iş sözleşmeleri süreci olmuş, asgari ücret gündemine ancak sonbaharda dönülebilmiştir. Yine de Genel Başkan Atalay çeşitli vesilelerle yaptığı konuşmalarda 2024 sonunda açıkladıkları tutumu sürdürdüklerini belirtmiştir. 16 Şubat 2025 tarihinde, Bakan Vedat Işıkhan'ın da katıldığı bir etkinlikte yaptığı konuşmada şunları ifade etmiştir (Türk-İş Konfederasyonu, 2025a, 15:46-17:05):

> Kamuoyunun belli bölümü, ayda iki milyon alanlar bize hücum ediyor. Rakam söyle, iste, al. Söylemek kolay. Sayın Bakanım kusura bakmayın. İşverenlerle beraber oturuyorlar, imzalıyorlar. Bizim yapacak bir şeyimiz yok. İki dönemdir asgari ücret komisyonunun tamamı işçi. Onlar yazıyorlar, onlar zarfı kapatıyorlar, başkanlar kurulunu topluyoruz, canlı yayında açıklıyoruz. Diyoruz ki talep bu. Bir işe yarıyor mu? Gene yaramıyor. Dedik ki bu sene, bu komisyon adil bir komisyon değil. Bizim dışımızda sendikalar da var. Asgari ücretli orada olsun, öbür sendikalar orada olsun. Demokratik bir yapı olsun orada. Varsa varız, yoksa bir daha Temmuz'da da yokuz, Aralık'ta da yokuz. Otursunlar, kim istiyorsa yapsın. Bunun bedelini ben mi ödeyeceğim her sene?

> Yani her sene, burada kamuoyunda, bilmeyen adam ne bilsin. Zannediyor ki bizim imzamızla oluyor. Bizim oraya imza da attığımız yok. Ama bedel ödemeye devam ediyorsun.

Bu açıklamayla birkaç ay önce duyurulmuş olan komisyon yapısında değişiklik talebi bir kez daha hatırlatılmıştır. Reform talebinin dillendirildiği hemen her konuşmada olduğu üzere, komisyon kararlarına karşı oluşan kamuoyu tepkisinin Türk-İş'e yönelmesinden duyulan rahatsızlık tekrar edilmiş; komisyonun mevcut yapısı nedeniyle Türk-İş'in belirleyici olmadığı vurgulanmıştır. Diğer konfederasyonların da komisyonda temsil edilmesi gerektiğinin ifade edilmiş olması, yani Türk-İş'in AÜTK içindeki temsil tekelini paylaşmaya açık olduğunu belirtmesi de bu açıklamanın bir diğer önemli unsurudur.

İkinci olarak, Kasım-Aralık 2025 döneminde asgari ücret sisteminde reform talebinin odağında bir kayma gerçekleşmiştir. 4 Kasım 2025 tarihli Türk-İş Başkanlar Kurulu bildirisinde, 2024 Aralık döneminde yaşananlar ve Türk-İş'in kararının gerekçesi hatırlatılmış ve "Komisyonun yapısında bir değişiklik olmadığı sürece" 2025 Aralık sürecinde de AÜTK çalışmalarına katılmayacağını duyurmuştur (Türk-İş Başkanlar Kurulu Toplantısı, 2025). Bu açıklamadaki vurgu, komisyonun yapısına ilişkindir. ÇSG Bakanı'nın Türk-İş'i ziyaretinden bir gün sonra yapılan 2 Aralık 2025 tarihli Başkanlar Kurulu toplantısı ardından Ergün Atalay tarafından yapılan açıklamalarda ise odak, komisyonun yapısından ziyade asgari ücret tespitinde kullanılan ilke ve kriterlere kaymıştır. Atalay, Bakan Vedat Işıkhan'ın "komisyonu değiştireceği ile ilgili bir kararname … yazı" hazırlığında olduğu bilgisini aktarmış ve Türk-İş yönetiminin bunu gördükten sonra değerlendireceğini belirtmiştir (Türk-İş Konfederasyonu, 2025b, 4:55-5:27). Fakat, Atalay bu konuşmasının devamında, komisyon yapısından daha önemli olanın kriterler olduğunu belirtmiş ve TÜİK'in komisyona sunduğu çalışmada asgari ücretlilerin temel harcama kalemlerine yoğunlaşan bir hesaplama yapılmasını, buna göre hesaplanan kayıpların giderilmesini ve ayrıca refah payı verilmesini istemiştir. Dolayısıyla, daha önce komisyon yapısında değişikliğe odaklanan reform talebi, bu defa hesaplama yöntemine kaydırılmıştır. Üstelik, hesaplama yöntemine ilişkin talebin, bir mevzuat değişikliğiyle mi yoksa komisyon çalışmaları sırasında devlet temsilcilerinin tutumundaki bir değişiklikle mi olmasının istendiği net bir şekilde ifade edilmemiştir.

Bu tutum, Türk-İş Genel Başkan Yardımcısı Ramazan Ağar'ın 12 Aralık 2025 tarihli AÜTK toplantısı öncesinde ÇSGB önünde yaptığı açıklamada da görülmektedir (Kamuoyuna Saygıyla Duyurulur, 2025):

> 24 Aralık 2024 tarihinden bu yana geçen yaklaşık bir yıllık sürede Komisyonun yapısı ve işleyişine ilişkin hiçbir iyileştirme yapılmamıştır. Bu nedenle TÜRK-İŞ, almış olduğu kararın arkasındadır ve 2026 yılı Asgari Ücret Tespit Komisyonu çalışmalarına katılmayacaktır.
>
> Öncelikle şunu ifade etmek gerekir ki, Asgari Ücret Tespit Komisyonunun üye sayıları ve yapısı tartışılabilir olmakla birlikte, asgari ücretin seviyesini belirleyen esas unsur ekonomik göstergelerin gerçeğe uygun biçimde değerlendirilmesidir. Bu nedenle, üye sayılarındaki değişimlerden bağımsız olarak, ücret tespitinin ekonomik veri temelli yapılması zorunludur.

Bölüm 2.3'te gösterildiği üzere, Türk-İş'in asgari ücrete ilişkin, somut mevzuat değişikliği önerileri biçimini de almış reform taleplerinin uzun bir tarihi olduğu hatırlandığında, 2025 Aralık dönemindeki bu belirsizlik ve kaymalar önem kazanmaktadır. Reform talep edilmiş, ancak içeriği siyasi iktidara bırakılmıştır. Bu durum, Grimshaw ve Johnson'ın (2024) asgari ücret konusunda giderek önem kazandığını vurguladıkları düşünsel güç kaynaklarının ve buna bağlı olarak geniş koalisyon kurma olanağının bir kenara bırakılması anlamına gelmektedir.

Üçüncü husus, ücret artışlarını "emeğin pazarlık gücünü uzun vadeli olarak yeniden tesis edecek" kurumsal bir dönüşümle kalıcılaştırmaya (Bondy vd., 2024: 442) dönük talebin zamanlamasıyla ilgilidir. Türk-İş, reform talebine dayandırdığı boykot tutumunu, (i) hükümetin enflasyonla mücadele gerekçesiyle asgari ücretleri (diğer yönetilen fiyatlar gibi) hedeflenen enflasyona göre belirleme politikasına girmiş olduğu (Yeldan vd., 2023: 9), (ii) asgari ücret politikasının iktidara bir maliyet çıkarabileceği seçim dönemlerinin geride kaldığı bir iktisadi ve siyasi konjonktürde gerçekleştirmiştir. Konfederasyon, 2023 Mayıs'ındaki Cumhurbaşkanlığı seçimi gibi iktidarın ve muhalefetin tüm toplumsal kesimlerin taleplerine bir şekilde yanıt üretmeleri gereken bir konjonktürde reform talebini öne çıkarmamış; 2019-2021 dönemindeki muhalif ve kısmen reform talep eden tutum yerine, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın katkılarının özellikle vurgulandığı bir asgari ücret siyasetinin oluşumunda rol oynamıştır.

Dördüncü olarak, reform talebini desteklemek üzere sendikaların örgütsel gücünün harekete geçirilmediğinin de altı çizilmelidir. Asgari ücret konusu, konfederasyonun gündeminde, vergi reformu ve başta kamu işçilerinki olmak üzere toplu sözleşmeler kadar önde değildir. Asgari ücret, toplu pazarlık taleplerini destekleyecek bir düzey sunması açısından önemli olmakla birlikte, Türkiye'de sendikaların ve özellikle Türk-İş ve Hak-İş'in özel olarak kitlesel eylem düzenledikleri bir konu değildir. Yine de Türk-İş, 2024 yaz ve sonbaharında farklı eylemleri ve Ankara'da gerçekleştirilen büyük bir mitingi içerecek şekilde tabanını mobilize ederek örgütsel gücünü gösterdiğinde, asgari ücretlilerin sorunlarını da daha geniş sendikal sorunlar çerçevesinde formüle edebilmiştir. 2025'te ise ağustos ayına kadar Türk-İş'in temel mücadele konusu, asgari ücret reformuna doğrudan bir atıf içermeyen kamu çerçeve sözleşmesi olmuştur. Dolayısıyla, 2024 sonbaharında Türk-İş örgütsel gücünü harekete geçirdiğinde asgari ücret, öne sürülen taleplerin bir parçası olarak kendine yer bulabilmişken, boykotun uygulandığı 2025 Aralık dönemi öncesinde bu geçerli değildir.

Bu tablo, reform talebi için yapılan boykotun tarihsel özgünlüğü ve anlamı ile reform talebini destekleyecek güçte bir hazırlık ve kampanyanın yokluğu arasındaki uyumsuzluk sorununu gündeme getirir. Bu uyumsuzluk, Bölüm 1'de vurgulanmış olan asgari ücret ile toplu sözleşmeyle belirlenen ücretler arasındaki etkileşim sorunuyla bağlantılı bir şekilde tartışılabilir. Düşük TİS kapsamı asgari ücretin genel ücret yapısı içindeki rolünü artırırken, yüksek enflasyon koşulları da asgari ücret ile TİS ücretleri arasındaki etkileşimi sendika yöneticileri açısından bir sorun haline getirmiştir. Hem sendikalı işçilerin ücretleri ile asgari ücret arasındaki farkın hem de ücret kademeleri arasındaki farkların daralması, toplu iş sözleşmelerinin revizyonu ya da sürmekte olan toplu pazarlık görüşmelerinde daha yüksek zam taleplerini gündeme getirmiştir. Asgari ücretin bir tuzak ve mengene olarak işlediği (Çelik, 2022) bu durumdan sendikal hareketin güçlenerek çıkışı, söz konusu etkileşimi işçi hareketi lehine çevirmeyi hedefleyen bir strateji ve seferberlikle mümkündür.

Sendikal hareketin ve Türk-İş'in bu yönde bir stratejik yönelime girmediği koşullarda ise asgari ücret tespiti, Türk-İş açısından hem sendikalı işçilerin talep ve beklentilerinde yarattığı etki hem de kamuoyundan konfederasyona yönelen basınç ve eleştiriler nedeniyle bir açmaza dönüşmektedir. Türk-İş'in 1967 sonrası asgari ücret rejiminde kendisine tanınmış olan tekelci temsil hakkından vazgeçme noktasına gelmesi de bu çerçevede değerlendirilebilir. Bu ayrıcalıklı konum, mevcut endüstri ilişkileri sisteminde diğer konfederasyonlar karşısında bir kurumsal güç sağlamaktan çok, Atalay'ın ifadesiyle konfederasyonu "bedel ödemeye devam etmek" zorunda bırakmaktadır.

Bu açmazdan bir çıkış olarak ve söz konusu bedeli ödememek üzere asgari ücret tespit sisteminde güçlü bir reform kampanyası yürütmek, yalnızca konfederasyonu siyasi iktidarla karşı karşıya getirmeyecektir. Aynı zamanda, asgari ücrette belirgin reel artışlar sağlanması, asgari ücret düzeyinde ve civarında yaşanan ücret sıkışmasının yarattığı etki nedeniyle sendikalı işçilerin ücret taleplerinin artmasına yol açabilecektir. Dolayısıyla güçlü bir reform kampanyasının olası bir sonucu, Türkiye'deki endüstri ilişkilerinin işçi sınıfı aleyhine olan özellikleriyle yüzleşmeyi gerektirecek daha güçlü bir sendikal mücadeleyi çağırmasıdır. Fakat, asgari ücret sisteminde reform talebiyle alınan boykot tutumunun, bu açmazdan mevcut statükoyu koruyacak bir çıkış arayışı içinde ortaya çıkmış olması, söz konusu uyumsuzluğu da anlaşılır kılmaktadır. Böylesi bir açmaz, boykotun tarihsel özgünlüğü ve anlamına rağmen sadece AÜTK'nun boykot edilmesiyle aşılamamaktadır.

Sonuç olarak, Türk-İş'in AÜTK'nu boykot etme hamlesi iktidarı reforma zorlayamamıştır; çünkü içeriği ve odağı belirsiz kalmış, kamuoyunun reform gündemine destek vermesi için güçlü bir çaba gösterilmemiş, elverişsiz siyasi ve iktisadi koşullarda duyurulmuş ve daha geniş bir sendikal stratejinin ve işçi mobilizasyonunun parçası kılınmamıştır. Dolayısıyla bu hamle, en azından 2025 Aralık süreci açısından reform hedefine ulaşılmasını sağlayacak unsur ve koşullardan yoksun kalmıştır.

SONUÇ

Bu çalışmada, Türk-İş'in 2025 Aralık dönemindeki asgari ücret tespit komisyonu çalışmalarını boykotu, Türk-İş'in asgari ücret politikasının tarihi açısından taşıdığı özgünlük ve son on yılda asgari ücret tespiti konusunda yaşanan gelişmeler çerçevesinde incelenmiştir. Asgari ücret tespitinin merkezi bir komisyon vasıtasıyla gerçekleştirildiği 1969 yılından bu yana, AÜTK kararlarına muhalefet Türk-İş'in yaygın tutumudur ve 1980'lerin ortalarından bu yana kimi komisyon toplantılarını terk etme ya da karar oylamalarını boykot etme davranışı gösterdiği çok sayıda tespit dönemi de bulunmaktadır. Türk-İş'in 2025 Aralık dönemindeki tutumunu özgün kılan ise komisyon çalışmalarının tamamını boykot etmesi, bunu komisyon yapısına yönelik bir reform talebine dayandırarak bir yıl önceden duyurmuş olmasıdır. Bu tutumun oluşumu, 2016 sonrasında asgari ücret tespiti konusunda yaşanan gelişmelere dayanmaktadır.

2025 Aralık dönemi boykotu Türk-İş'in reform talebinin içeriğindeki belirsizlik, kamuoyu desteğinin sağlanması yönünde net bir çabanın gösterilmemesi ve daha genel bir sendikal mobilizasyonun parçası kılınmadığı için kamuoyuna duyurduğu hedef açısından başarılı olamamıştır. Bu sonuç, boykot hamlesinin

örgütsel, toplumsal ve özel olarak da düşünsel güç kaynaklarıyla ve iktidarı reforma zorlayacak bir koalisyon/işbirliği politikasıyla desteklenmemiş olmasıyla açıklanabilir. Bu durum, Grimshaw ve Johnson'ın (2024) kurumsal güç kaynaklarının etkisinin diğer güç kaynaklarıyla etkileşimine bağlı olduğu tespitinin önemini göstermektedir. Bu tutumun Türk-İş'in önümüzdeki yıllarda asgari ücrete ilişkin eylem ve söyleminde nasıl bir yer tutacağı önemli bir inceleme konusu olacaktır.

Bu çalışmada, Türk-İş'in asgari ücrete ilişkin taleplerinin oluşumu ve komisyon çalışmalarındaki repertuarı 2025 Aralık tutumunun unsurlarının köklerini tespit etmek üzere incelenmiştir. Asgari ücret konusunu, endüstri ilişkilerinin diğer kritik başlıklarıyla birlikte ele alarak, benzer iktisadi ve siyasi konjonktürler çerçevesinde karşılaştırmalı olarak incelemek ise Türkiye sendikacılık tarihine ilişkin perspektifimizi geliştirecektir.

Bir sendikal mücadele konusu olarak asgari ücret konusunun uluslararası düzeyde artan önemi düşünüldüğünde, asgari ücret tespitine ilişkin Türkiye'deki gelişmelerin, sendikal mobilizasyon ve reform talebi açısından karşılaştırmalı çalışmalarla değerlendirilmesi, Türkiye'de bu alanda yaşanan sorunları ve Türk-İş'in tutumunun özgünlüğü ve sınırlarını tartışmak açısından önemli bir olanak sağlayacaktır. Asgari ücrete ilişkin Türkiye'deki sendikal tutum ve politikaları, farklı ülkelerde sendikaların hangi güç kaynaklarını nasıl bir sendikal stratejiyle harekete geçirdiklerine ilişkin karşılaştırmalı çalışmaların konusu yapmak da, asgari ücret tespit sisteminin hangi yönde değiştirilmesi gerektiği sorusunun ötesinde katkılar sunacaktır.

Türkiye'deki gibi asgari ücret tespitinde işçi temsiline yer veren sistemlerde sendika konfederasyonlarının program ve faaliyetlerinin analizi kaçınılmaz olarak öne çıkmaktadır. Yine de konfederasyonların asgari ücret politikalarındaki gelişim ve kaymalar, başka faktörlere ek olarak, konfederasyonları oluşturan sendikaların kendi işkollarındaki farklılaşan pozisyonlarından kaynaklanan dinamikler çerçevesinde de değerlendirilmelidir. Sendikalaşma ve toplu iş sözleşmesi kapsama oranlarında olduğu gibi toplu iş sözleşmesiyle tespit edilen ücretlerle asgari ücret düzeyi arasındaki etkileşim de işkolları ve dolayısıyla sendikalar açısından farklılaşabilmektedir. Bunlara ek olarak, sendikaların üyeleri arasında kamu ve özel sektör işçilerinin payları da işkollarının dinamiklerine bağlı olarak farklılaşmakta ve bu da sendikalı işçiler ile asgari ücret arasındaki ilişkide bir farklılaşma yaratma potansiyeli doğurmaktadır.

Extended Summary

The Confederation of Turkish Trade Unions (Türk-İş) did not participate in the proceedings of the Minimum Wage Setting Commission (AÜTK) in December 2025 period, and the minimum wage for 2026 was determined solely by representatives of the state and employers. What makes this stance analytically significant is not the boycott itself, but the fact that the confederation had made its participation conditional upon a reform of the minimum wage setting system, and had announced this condition a full year in advance, on 25 December 2024. Türk-İş has represented workers in the minimum wage regime without interruption since 1969. This article asks how distinctive this position is within the history of the confederation's minimum wage policy, how it emerged, and what its outcome was.

The article approaches the minimum wage as a field of trade union struggle. Where collective bargaining coverage is low, the minimum wage becomes the principal institutional mechanism shaping the general wage structure. Hence, the importance of the minimum wage for trade unions. Furthermore, Turkey has a minimum wage setting system that provides representation of organized labor in the commission that sets the minimum wage level.

Low bargaining coverage and the growing importance of the minimum wage have produced, in Turkey, what Çelik terms a "minimum wage trap": rather than serving as a lever that raises wages generally, wages are compressed downward toward the minimum wage level — a dynamic observable even in unionized workplaces, where seniority-based wage scales have been eroded. Comparable patterns are reported internationally: minimum wage systems gain importance as collective bargaining declines, governments extend their control over wage-setting institutions, and minimum wage increases fail to spill over into the wider labor market where bargaining is weak. Within this framework, the minimum wage question involves not only the wage level but also the transformation of the institutional structure through which it is set. The article therefore examines Türk-İş's institutional reform effort through the lens of trade union power resources, drawing in particular on Grimshaw and Johnson's argument that the effect of institutional power depends on its interaction with organizational, ideational, and societal power resources.

The study draws on the commission decisions taken between 1969 and 2025, published statements of vote and dissenting opinions, and Türk-İş's publications, press statements, and video recordings of those statements. The study adopts a historical design rather than a causal comparative approach; it traces the confederation's shifting positions and the formation of its reform agenda within an institutional structure that has remained largely unchanged.

The article first establishes the continuity of the system: the commission has been composed of five representatives each from labor, employers, and the state since its inception, its decisions are binding rather than advisory, and its structure renders the state's position decisive whenever labor and employers fail to agree. Against this stable background, Türk-İş's repertoire is reconstructed. Of the 52 decisions taken since 1974, the confederation opposed 31, and in 13 of these it either did not attend the final session or left before the vote. Opposition, walkouts, and non-participation are therefore not new. Nor is the demand for reform: in the 1980s and 1990s Türk-İş submitted concrete legislative proposals, which later gave way to more general calls for a "fair commission." Even the complete boycott of a setting process has a precedent, in December 2009 — though that boycott was not tied to any reform demand. The distinctiveness of the 2024–2025 stance thus lies not in its components, which are all familiar, but in their combination: participation was made conditional upon institutional reform.

The article then traces the emergence of this stance from the December 2015 decision onward, through three sub-periods marked by shifts in the confederation's voting behavior, its criticisms of the commission's composition, and its relations with the other confederations. The 2015 decision, announced beforehand as an electoral pledge, made the political nature of minimum wage determination unusually explicit; 2016 marked the beginning of a distributional shock against labor. Between 2019 and 2021 Türk-İş returned to non-participation, acted jointly with the other confederations for the first time, and revived

its reform demand. Between 2021 and 2023 the commission was de facto reduced to an advisory body as the President effectively assumed the power to determine the minimum wage, and the confederation raised no objection.

The boycott itself did not achieve the reform objective the confederation had publicly announced. Over the intervening year, no concrete legislative proposal was formulated; the confederation's energies were absorbed by the public sector collective agreement, concluded only in August 2025. When the demand resurfaced in late 2025, its focus shifted from the commission's composition to the criteria used in wage setting. Reform was demanded, but its content was left to the government. The move was made under unfavorable conditions, without a public campaign, and without the organizational mobilization the confederation had demonstrated in 2024. Institutional power was relinquished without being substituted by organizational or ideational resources — a finding that underscores Grimshaw and Johnson's contention that institutional power alone is insufficient.

Beyan

Çıkar Çatışması Beyanı

Herhangi bir kusum, kuruluş ve kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

931 Sayılı İş Kanunu. (1967, 12 Ağustos). *Resmî Gazete* (Sayı: 12672).

1475 Sayılı İş Kanunu. (1971, 1 Eylül). *Resmî Gazete* (Sayı: 13943).

Akkaya, Y. (1996). *Neo-Korporatizm ve Türkiye'de Sendikacılık*. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi.

Anka Haber Ajansı. (2024, 25 Aralık). *Türk-İş Genel Başkanı Ergün Atalay, Açıklama Yapıyor* [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=thC8j-PurCc

Asgari Ücret. (2020, Ocak). *Türk-İş*, (415), 76-81.

Asgari ücret 22-25 lira arasında saptandı. (1972, 21 Ekim). *Cumhuriyet*, s. 1, 7.

Asgari Ücret Tespit Komisyonu. (1972, 27 Ekim). Asgari Ücret Tespit Komisyonu Kararı. *Resmî Gazete* (Sayı: 14349).

Asgari Ücret Tespit Komisyonu. (1974, 30 Haziran). Asgari Ücret Tespit Komisyonu Kararı. *Resmî Gazete* (Sayı: 14941).

Asgari Ücret Tespit Komisyonu. (1984, 31 Mart). Asgari Ücret Tespit Komisyonu Kararı. *Resmî Gazete* (Sayı: 18358).

Asgari Ücret Tespit Komisyonu. (1985, 25 Eylül). Asgari Ücret Tespit Komisyonu Kararı. *Resmî Gazete* (Sayı: 18879).

Asgari Ücret Tespit Komisyonu. (1988, 30 Haziran). Asgari Ücret Tespit Komisyonu Kararı. *Resmî Gazete* (Sayı: 19858).

Asgari Ücret Tespit Komisyonu. (1989, 27 Temmuz). Asgari Ücret Tespit Komisyonu Kararı. *Resmî Gazete* (Sayı: 20234).

Asgari Ücret Tespit Komisyonu. (2016, 30 Aralık). Asgari Ücret Tespit Komisyonu Kararı. *Resmî Gazete* (Sayı: 29934).

Asgari Ücret Tespit Komisyonu. (2017, 30 Aralık). Asgari Ücret Tespit Komisyonu Kararı. *Resmî Gazete* (Sayı: 30286).

Asgari Ücret Tespit Komisyonu. (2022, 29 Aralık). Asgari Ücret Tespit Komisyonu Kararı. *Resmî Gazete* (Sayı: 32058).

Asgari Ücret Yönetmeliği. (2004, 1 Ağustos). *Resmî Gazete* (Sayı: 25540).

Asgari Ücretlerin Tesbitine Müteallik Yönetmelik. (1951, 13 Ocak). *Resmî Gazete* (Sayı: 7707).

Atalay, E. (2016a, Şubat). Hep Birlikte Daha İyiye. *Türk-İş*, (405), 3-4.

Atalay, E. (2016b, Şubat). 22. Olağan Genel Kurul Açış Konuşması. *Türk-İş*, (405), 6-8.

Atalay, E. (2020, Ocak). Ne Emekten Vazgeçeriz Ne Vatandan... Türkiye'de Türk-İş Var. *Türk-İş*, (415), 2-3.

Bağdadioğlu, E., Küpeli, B. (1994, Haziran). Asgari Ücret. *Türk-İş*, (290), 32-35.

Bianchi, R. (1984). *Interest Groups and Political Development in Turkey*. Princeton: Princeton University Press.

Bondy, A. S., Maggor, E., ve Tassinari, A. (2024). Putting wage growth back on the table: Labour incorporation, political exchange, and wage-boosting policies in advanced peripheral economies. *Competition & Change, 29*(3-4), 437-464.

Cova, J. (2025). State intervention in low-wage work: Politics, social actors, and increased governmental control in the setting of the minimum wage. *European Journal of Industrial Relations, 31*(3), 345-368.

Çelik, A. (2010). *Vesayetten Siyasete Türkiye'de Sendikacılık (1946-1967)*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Çelik, A. (2018). Sembiyotik İlişkiler ve Otoriter Korporatizm Kıskacında 2010'lu Yıllarda Türkiye'de Sendikalaşma, Toplu Pazarlık ve Grev Eğilimleri. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 15(5), 39-69.

Çelik, A. (2022). Asgari Ücret Tuzağı. *Mülkiye, 46*(1), 297-304.

Dingeldey, I., Schulten, T., ve Grimshaw, D. (2021) "Introduction: Minimum wage regimes in Europe and selected developing countries", Dingeldey, I, Grimshaw, D. ve Schulten, T. (der.) *Minimum Wage Regimes: Statutory Regulation, Collective Bargaining and Adequate Levels* içinde, Londra: Routledge, 1-16.

DİSK-AR. (2021). *Asgari Ücret Gerçeği 2022 Raporu*. DİSK.

DİSK-AR. (2025). *Asgari Ücret 2026*. DİSK.

Duman, A., Duman, A. (2022). Türkiye'de Asgari Ücret: Kurumsal Düzenleme mi Piyasa Kısıtları mı? *ODTÜ Gelişme Dergisi*, (49), 83-107.

Erdoğdu, S. (2014). Türkiye'de Asgari Ücret Tespit Komisyonu Kararlarında İşçi ve İşveren Temsilcilerinin Yaklaşımları (1969-2013). *"İş, Güç" Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 16*(2), 3-37.

Grimshaw, D., Dingeldey, I., Schulten, T. (2021) "Conclusion: Understanding the Multiple Interactions Between Institutions of Minimum Wages and Industrial Relations", Dingeldey, I, Grimshaw, D. Ve Schulten, T. (der.) *Minimum Wage Regimes: Statutory Regulation, Collective Bargaining and Adequate Levels* içinde, Londra: Routledge, 259-279).

Grimshaw, D., Johnson, M. (2024) "Leveraging Power Resources for a Decent Minimum Wage", Arnholtz, J. ve Refslund, B. (der.) *Workers, Power and Society: Power Resource Theory in Contemporary Capitalism* içinde, Londra: Routledge, 176-201.

Gülmez, M. (2022a, 20 Ocak). *Asgari Ücretin, "Fiilen" Cumhur Hukukuna Uyarlanması*. DİSK-AR. https://arastirma.disk.org.tr/wp-content/uploads/2022/01/ASGARI-UCRETIN-FIILEN-CUMHUR-HUKUKUNA-UYARLANMASI-20.01.2022.pdf

Gülmez, M. (2022b, 21 Kasım). *Asgari Ücret Dizi Makaleleri - 4/b: Asgari Ücret Tespit Komisyonu 'Fiilen' Lağvedilmiştir: Ara Artış Sürecinin İlk Adımı ve Haziran Toplantıları*. DİSK-AR. https://arastirma.disk.org.tr/wp-content/uploads/2022/11/4-b-AUT-KOMISYONU-LAGVEDILMISTIR-21.11.2022-pdf.pdf

Gülmez, M. (2022c, 29 Kasım). *Asgari Ücret Dizi Makaleleri - 4/c: Asgari Ücret Tespit Komisyonu 'Fiilen' Lağvedilmiştir: Haziran Toplantıları Sonrası ve Kararın Cumhurbaşkanı'nca Açıklanması*. DİSK-AR. https://arastirma.disk.org.tr/wp-content/uploads/2022/11/4-c-AUT-KOMISYONU-LAGVEDILMISTIR-29.11.2022-docx.pdf

Gülmez, M. (2023, 5 Ocak). *Asgari Ücret Makaleler Dizisi - 5/a: "Aramızda Mutabık Kaldık, Öyle Değil mi?": Asgari Ücret Aralık 2022 Sürecinin Üçüncü Toplantı Öncesindeki Evresi*. DİSK-AR. https://arastirma.disk.org.tr/wp-content/uploads/2023/01/ARALIK-2022-SURECI-MAKALE-5a-1.-BOLUM-05.01.2023.pdf

Hükümetin verdiği asgari ücret ile Türk-İş'in isteği arasında bir lira fark var. (1972, 23 Ekim). *Cumhuriyet*, s. 5.

Irgat, N. (2020, Ocak). 23. Olağan Genel Kurul Konuşması. *Türk-İş*, (415), 30-32.

Işık, E., Orhangazi, Ö., ve Tekgüç, H. (2020). Heterogeneous Effects of Minimum Wage on Labor Market Outcomes: A Case Study from Turkey. *IZA Journal of Labor Policy, 10*(1), 1-41.

Kahveci, M., Pelek, S. (2021). Asgari Ücret ve Politika: Asgari Ücreti Seçimler mi Belirliyor? *Amme İdaresi Dergisi, 54*(1), 99-131.

Kamuoyuna Saygıyla Duyurulur. (2025, 12 Aralık). Türk-İş. https://www.turkis.org.tr/kamuoyuna-ve-uyelerimize-saygiyla-duyurulur-4/

Kavlak, P. (2016). Genel Sekreter Pevrul Kavlak'ın konuşması. *Türk-İş*, (405), 20-21.

Monteiro, J., Branco, R. (2026). Minimum wage and collective bargaining dynamics in Portugal: Wage compression and limited spillovers in low-pay sectors. *Sociologia, Problemas e Práticas*, (110), 1-24.

Öçal, M., Korkmaz, A. (2019). Bir Sosyal Politika Analizi: Türkiye'de Asgari Ücret Uygulaması. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi,* (76), 181-212.

Önder, Nilgün. (2015). *The Economic Transformation of Turkey: Neoliberalism and State Intervention*. Londra: I. B. Tauris.

Önder, Nurcan. (2024). *Farklı Refah Rejimi Uygulamalarında Asgari Ücretin Tespiti ve Türkiye için Bir Öneri*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

Picot, G. (2023) "Minimum Wages: By Collective Bargaining and By Law", Clegg, D. ve N. Durazzi, (der.) *Handbook of Labour Market Policy in Advanced Democracies* içinde, Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 235-248.

Sendikaların asgari ücrette söz hakkı alınıyor, işverenler yine korunuyor. (1967, 22 Mayıs). *DİSK Gazetesi*, (2), s. 6.

Tassinari, A., Di Carlo, D., Ibsen, C. L. ve Molina, O. (2024). Introduction to the Special Issue: Conflict and Coordination in the Cost-of-Living Crisis. *Transfer, 30*(3), 253-275.

Turan, M. (2023). Asgari Ücret Artışlarının Toplu İş Sözleşmelerine Yansıması. *Türk Metal*, (240), 60-65.

Türk-İş. (1979). Kalkınma Planı ve Türk-İş Görüşü. *11. Genel Kurula Sunulan Çalışma Raporu* içinde (ss. 62-82). Türk-İş.

Türk-İş. (1983). İşçi/Hükümet Doruk Toplantıları. Türk-İş Çalışma Raporu: Onüçüncü Genel Kurul içinde (ss. 73-84). Türk-İş.

Türk-İş. (1985, Mart). Asgari Ücret Net Olmalıdır. *Türk-İş,* (187), 4-5.

Türk-İş. (1992). Türk-İş 15. Genel Kurul Kararları. *Türk-İş Çalışma Raporu 1989-1992 – Belgeler* içinde (ss. 2-11). Türk-İş.

Türk-İş. (1999). Türk-İş 17. Genel Kurul Kararları. *Türk-İş Onsekizinci Genel Kurul Çalışma Raporu 1995/1999 – Belgeler* içinde (ss. 2-22). Türk-İş.

Türk-İş. (2020, 28 Aralık). *Türk-İş'in 2021 Yılı Asgari Ücretine Karşı Oy Gerekçesi.* https://www.turkis.org.tr/turk-isin-2021-yili-asgari-ucretine-karsi-oy-gerekcesi/

Türk-İş. (2022). Genel Başkan Ergün Atalay, Asgari Ücret Tespit Komisyonu toplantısına katıldı. *Türk-İş*, (419), 24-27.

Türk-İş asgari ücret tespit komisyonu karar toplantısına katılmayacak. (2024, 24 Aralık). Türk-İş. https://www.turkis.org.tr/turk-is-asgari-ucret-tespit-komisyonu-karar-toplantisina-katilmayacak/

Türk-İş başkanlar kurulu toplantısı. (2025, 4 Kasım). Türk-İş. https://www.turkis.org.tr/turk-is-baskanlar-kurulu-toplandi-18/

Türk-İş, Hak-İş ve DİSK'ten Ortak Açıklama: "İnsan Onuruna Yaraşır Bir Yaşam Talep Ediyoruz". (2024, 9 Temmuz). Türk-İş. https://www.turkis.org.tr/turk-is-hak-is-ve-diskten-ortak-aciklama-2/

Türk-İş Konfederasyonu. (2020, 3 Aralık). *Genel Başkan Atalay, Asgari Ücret Görüşmeleri Öncesinde Açıklamalarda Bulundu* [Video]. YouTube. https://youtu.be/xu8jvOwla-w?si=HMW_VOU702NZiBOH

Türk-İş Konfederasyonu. (2024a, 11 Ekim). *Genel Başkan Ergün Atalay Basın Mensuplarına Emek Buluşması Mitingi Hakkında Açıklamalarda Bulundu* [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=slTUJNhiLLE

Türk-İş Konfederasyonu. (2024b, 3 Aralık). *Genel Başkan Ergün Atalay 3 Aralık 2024 Salı Günü Ekonomi Muhabirleri ile Türk-İş Genel Merkezinde Buluştu* [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=hb0SQLIUhtc&t=2s

Türk-İş Konfederasyonu. (2025a, 16 Şubat). Genel Başkan Ergün Atalay Çimse-İş Sendikası 22. Olağan Genel Kuruluna Katıldı [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=xkgnK0LVi7g

Türk-İş Konfederasyonu. (2025b, 2 Aralık). *Genel Başkan Atalay, Türk-İş Başkanlar Kurulu Toplantısının Ardından Basına Açıklamalarda Bulundu* [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=0eEyTs3_i4I

Türk-İş Taşeron İşçilik Örgütlenme Çalışmaları ve Zorunlu Arabuluculuk Toplantısı. (2018, Ocak). *Türk-İş*, (410), 11-12.

Türk-İş Yönetim Kurulu. (1982). Türk-İş Yönetim Kurulu'nun 12 Nisan 1981 Tarihli Bildirisi. *Türk-İş 12. Genel Kurula Sunulan Çalışma Raporu* içinde (ss. 335-342). Türk-İş.

Üç İşçi Konfederasyonunun Ortak Açıklaması. (2024, 8 Aralık). Türk-İş. https://www.turkis.org.tr/uc-isci-konfederasyonunun-ortak-aciklamasi/

Yeldan, A. E., Köse, A. H. ve Boratav, K. (2023). Türkiye'de Derinleşen Yapısal Kriz Eğilimi ve Kâr İtilimli Enflasyonun Dinamikleri. *İktisat ve Toplum, 14*(158), 8-30.